

BUURTDRAGERS POELENBURG-PELDERSVELD

Ivan Nio
NIO Stedelijk Onderzoek & Advies

Colofon:

Auteur: Dr. Ivan Nio (NIO Stedelijk Onderzoek & Advies)

Amsterdam, mei 2025

Met medewerking van:

Alisa Bik,aldo Concession, Els Bakker en Jouke van der Werf (Interviews)

Hilde Bloemers (Samenstelling individuele kaarten bewoners en samenvattende kaarten)

Tim van Rooijen & Jasmijn Hofman (Conclusiekaart en bewerking kaarten)

Met dank aan Sander van der Ham en Karen Wulp die het onderzoek naar buurtmakers verrichtten.

Opdrachtgever: Gemeente Zaanstad & Pact Poelenburg-Peldersveld

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van de uitvoeringsagenda Faro

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Herinneringen	4
Vier groepen	6
Samenleven	15
Plek van aankomst en vooruitkomen	17
Willen vertrekken	18
Buurtdragers	19
Collectieve ruimten	19
Publieke plekken	23
Voorzieningen	26
Routes in en langs de wijk	28
Kaarten buurtdragers	29
Waardering voor de wijk en ergernissen	37
Zichtbare verbeteringen	37
Conclusies	38
Aanbevelingen: een visie op het publieke leven	39

Inleiding

Dit verslag gaat over het gebruik en de waardering van de gebouwde omgeving door bewoners van Poelenburg-Peldersveld. Onderzocht is hoe bewoners hun dagelijkse leefomgeving gebruiken en beleven en welke betekenis de oorspronkelijke opzet en bebouwing heeft als 'terloops erfgoed' of 'alledaags erfgoed'.¹ Het terloops erfgoed krijgt betekenis in de alledaagse routes, routines, rituelen en waarderingen van bewoners. De beleving van de omgeving wordt ook beïnvloed door de herinneringen van bewoners en door het samenleven met verschillende groepen bewoners. Het terloops erfgoed heeft een sociale dimensie die nog weinig is onderzocht.

Om de sociale dimensie van het erfgoed te onderzoeken is hier gekozen voor het sociaal-ruimtelijke perspectief van 'Buurtdragers'. Buurtdragers zijn de ruimtelijke structuren, plekken en voorzieningen die de binding van bewoners met hun buurt duurzaam kunnen versterken.² Er zijn buurtdragers op verschillende schaalniveaus: van ruimtelijke elementen in de directe woonomgeving rond een woning zoals groenstroken met woonpaden tot elementen op het niveau van de wijk zoals parken en winkelcentra. Het gebruik van en de waardering voor deze buurtdragers is onderzocht aan de hand van de sociaal-ruimtelijke praktijken van bewoners: hun routines, dagelijkse routes en rituelen. Deze stadssociologische benadering levert inzicht op in de sociale betekenissen van het terloops erfgoed. Deze kennis is van groot belang als men wil aansluiten op de eigen logica van de wijk.

Voor dit onderzoek zijn 25 bewoners geïnterviewd over hun dagelijks leven. De interviews zijn verspreid over Poelenburg-Peldersveld afgenomen. Bij de selectie van respondenten is zoveel als mogelijk rekening gehouden met een diversiteit aan bewoners naar leeftijd, opleiding, sociaal-economische positie, culturele achtergrond en sekse. Het doel was om een diversiteit aan dagelijkse praktijken, ervaringen en meningen op te halen. De gesprekken moesten inzicht geven in de ontwikkelingen in de wijk, in het dagelijks leven van bewoners, alsmede in vormen van betrokkenheid. Door te interviewen aan de hand van een itemlijst konden respondenten vanuit hun ervaringswereld spreken. De interviews duurden een tot twee uur. Tijdens het gesprek aan de hand van een itemlijst is bewoners tevens gevraagd om op een plattegrond voor hen betekenisvolle plekken, voorzieningen en routes aan te geven. Deze kaartjes zijn daarna gedigitaliseerd. De respondenten maakten ook een tekening van hun directe woonomgeving. Van alle individuele kaartjes zijn zes verzamelkaarten gemaakt. Een conclusiekaart geeft de buurtdragers weer.

Herinneringen

De sociaal-economische problematiek die zich in Poelenburg-Peldersveld voordoet is hardnekkig³. Poelenburg heeft ook al sinds de jaren tachtig een slechte reputatie. Toch blijkt de perceptie van de wijk voor buitenstaanders veel negatiever dan voor de mensen die er wonen. De eigen beleving van de buurt omvat naast negatieve ook veel positieve aspecten. Uit de verhalen van bewoners blijkt dat ze aan het wonen in Poelenburg ook prettige herinneringen bewaren. De woonduur van sommige geïnterviewde bewoners bestrijkt meerdere decennia. Sommigen zijn er opgegroeid. Meer dan over de toekomst gingen de gesprekken over het verleden. De waarde van het terloopse erfgoed komt deels tot uitdrukking in herinneringen van deze bewoners. De herinneringen gaan over de wooncomplexen waar men is opgegroeid, de wooncarrières die men heeft gemaakt, de plekken waar men graag kwam, betekenisvolle voorzieningen en winkels waar men andere bewoners tegenkwam en activiteiten die men met andere buurtbewoners ondernam. Plekken en voorzieningen zijn in herinneringen verbonden aan het gezinsleven, het opgroeien en buitenspelen van kinderen, aan dagelijkse routines en routes, rituelen en gezamenlijke activiteiten. Bewoners van gezinswoningen vertellen over de kans die ze hadden om in Poelenburg en Peldersveld een betaalbare woning met tuin te kopen. Een bewoner heeft zeventien jaar geleden een

¹ J. van der Werf (2024), 'Terloops erfgoed' – Van verhaal naar ontwerp, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed; L. Bijlsma en J. Tennekes (2024), 'Everyday Heritage' in Dutch transformation neighbourhoods. PBL, Den Haag (te verschijnen).

² I. Nio, A. Treffers & F. Suurenbroek (2021), Buurtdragers in de Couperusbuurt. Een ruimtelijk-programmatische verkenning van een ontwikkelbuurt. Hogeschool van Amsterdam.

³ Zie onder andere: 'Kansen pakken. Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040'.

eengezinswoning bij het Darwinpark gekocht: 'Ik werd er heel blij van. De eerste nacht dat ik er sliep hoorde ik een houtduif op het dak'. Herinneringen aan de appartementen gaan over Poelenburg als startersmilieu en over de kansen om er wooncarrière te maken.

Belangrijkste kwaliteit van de wijk was en is nog steeds het vele groen en met name het Darwinpark. In de directe woonomgeving vallen daar ook de groene hoven onder. Dat het groen tot nu toe is behouden vinden bewoners heel positief. Bewoners die zijn opgegroeid in Poelenburg vertellen over de plekken waar ze vroeger speelden. Men heeft goede herinneringen aan het buitenspelen op de groenstroken en in de collectieve tuinen van de L-flats. Kinderen renden van speeltuin naar speeltuin. Ouders hadden vanaf het balkon of de galerij van een flat zicht op hun spelende kinderen. Zo vertelt een bewoner die zelf in een L-flat is opgegroeid: 'Ik kon mijn ouders ook zien. En als ik iets nodig had kon ik even roepen en dan kwam de mand naar beneden, met eten, drinken of een bal'. Ook brengt men de dagelijkse korte wandelingen naar basisscholen langs de Weer in herinnering. Wat men zich herinnert is dat er in de winter na schooltijd werd geschaatst op de Weer. Kinderen werden met de slee naar school gebracht. Er zijn ook veel herinneringen aan gezamenlijke uitjes naar het Twiske, om te zwemmen en te barbecueën.

De gesprekken gaan ook over het publieke leven op straat en in de groene collectieve ruimten tussen de woningen. Er zijn veel herinneringen aan het buitenleven in de wijk. Men heeft het ervaren als een groene, maar ook levendige wijk. Er waren veel bewonersinitiatieven in de wijk, tussen burens onderling, in de buurtcentra en op de scholen. Een bewoner organiseerde jaarlijks een kunstroute. Op de basisscholen deden ouders vrijwilligerswerk. Er waren ook initiatieven waar diverse groepen bewoners zich voor inzetten, zoals de buurttuin Poelenburg en uitwisselingen tussen kerk en moskee. Geïnterviewde bewoners zeggen dat dit minder is geworden.

In het collectieve geheugen van Poelenburg speelt Koningsdag een belangrijke rol. In 2019 is dit ritueel voor het laatst in Poelenburg georganiseerd. Koningsdag bracht niet alleen veel levendigheid in de wijk, men was er ook trots op dat dit in de wijk werd georganiseerd en dat er bezoekers uit heel Zaandam en Oostzaan op afkwamen. 'Het heette bij ons Poelenburgdag. In heel Zaandam was dat bekend'. Tussen de Lobeliusstraat en het winkelcentrum Bloemkorf lagen overal kleedjes voor de rommelmarkt. Bij de Lobeliusstraat was een kermis met draaimolen en oliebolenkraam. Je kon er touwtje trekken. Koningsdag is na corona verplaatst naar het Veldpark bij het ziekenhuis. Koningsdag was het buurtfeest van Poelenburg. 'We hadden een leuke Koninginnedag. Alle Oostzaners kwamen er ook op af'. Iemand geeft wel aan dat het al afnam voor corona. 'Elk jaar waren er minder kleedjes'.

Koningsdag, 27 april 2018 (foto: Erik Esteie)

Oudere bewoners en jongeren die in de wijk zijn opgegroeid gaan uitgebreid in op de verschraling van commerciële en maatschappelijke voorzieningen. Ze refereren aan de achteruitgang van de winkelcentra in Poelenburg waardoor ook het publieke leven in de wijk aan kwaliteit heeft ingeboet. Het afgebrande Winkelcentrum Bloemenkorf bood onderdak aan zelfstandige winkeliers en functioneerde als ontmoetingsplek voor de buurt: 'Er was een Blokker en een Jamin. Een schoenenwinkel, een bloemist, groenteboer, banketbakkerij. Dat is allemaal weg'. Een 56-jarige bewoonster kwam er vaak: 'Bloemenkorf had een glazen overkapping, dus je kon ook droog lopen. Daar zaten vaak oudere mensen. Kreeg je een gemeenschapsgevoel....'

De winkelstrip in de Lobeliusstraat heeft eveneens betere tijden gekend. Vroeger waren hier onder andere een Albert Heijn, een bakker, viswinkel en dierenwinkel gevestigd. Ook dit was vroeger volgens bewoners veel meer een publieke en sociaal gemengde plek: 'Oostzaners kwamen hier ook langs op weg naar de stad. De bakker is verhuisd. Modezaak Korver is naar Oostzaan gegaan. Het was een pitstop voor onderweg. Ik vind wel dat de buurt minder leuk is geworden. Toen ik hier kwam wonen vond ik het prettig dat de winkels dichtbij waren... Doordat er weinig voorzieningen zijn mis je hier ook de cohesie... Alle voorzieningen zijn al weg'.

Bewoners vinden het betreurenswaardig dat de bibliotheek op de Vermiljoenweg werd gesloten. Ouders gingen hier op de fiets met hun kinderen naartoe. Ook twintigers en dertigers brengen de verdwenen bibliotheek ter sprake. Een dertiger die is opgegroeid in Poelenburg: 'De bibliotheek wordt heel erg gemist in de wijk. Toen ik klein was ging ik daar vaak heen. Toen verhuisde de bieb naar het centrum. Dat is een heel eind weg vanaf Poelenburg. Op de fiets wel te doen. Maar er is geen busverbinding of je bent een uur onderweg en dan moet je nog een kwartier lopen. Voor de mensen die daar gebruik van zouden willen maken is het onbereikbaar geworden.'

Bewoners vertellen ook dat de buurthuizen van karakter zijn veranderd. Vroeger waren het in hun ogen meer activiteitencentra en toegankelijke plekken voor iedereen. Een jonge vrouw zat als meisje op volksdansen in de Poelenburcht. Een andere vrouw noemt Buurthuis de Rots bij winkelcentrum Gibraltar. Hier waren knutselmiddagen waar ze vaak met haar kinderen naartoe ging. 'Toen waren er nog gewone activiteiten. Het is nu anders georganiseerd. Een wijkcentrum is nu meer een hulpverleningscentrum in mijn beleving. Vroeger was het een activiteitencentrum voor de buurt.'

Wat deze herinneringen aangeven is dat veel bewoners een tekort aan ontmoetingsplekken ervaren. Dit betreft een tekort aan plekken waar men gelijkgezinden kan treffen en een tekort aan plekken waar men op een prettige manier vertrouwd kan raken met de sociale diversiteit in de wijk. Veel bewoners zijn daarom negatief als het gaat om ontwikkelingen rond buurt dragers in de afgelopen twintig jaar. Dit spitst zich toe op de verschraling van gemeenschappelijkheid en van het publieke leven en op de achtergang in commerciële en maatschappelijke voorzieningen. Dat geldt overigens niet voor iedereen. Er zijn ook voorzieningen bijgekomen. Waar de een alleen maar achteruitgang in de wijk ervaart, ziet een ander voldoende voorzieningen en ontmoetingsplekken. Het is daarom belangrijk om een onderscheid te maken in de beleving van verschillende groepen bewoners.

Vier groepen

In de meeste naoorlogse woonwijken is de bevolking in de afgelopen decennia veel diverser geworden. De oorspronkelijke opzet van deze wijken werkte goed voor een bevolking die een sterk gevoel van gemeenschappelijkheid en eenzelfde wooncultuur had. Nu wonen er verschillende groepen bewoners met verschillende levenswijzen en woonculturen. De collectieve ruimte heeft een anoniemer karakter gekregen en de geleidelijke overgangen tussen private en openbare ruimte zijn harde grenzen geworden doordat steeds meer bewoners hoge schuttingen plaatsen.

Poelenburg en Peldersveld zijn inmiddels superdiverse wijken. De vraag is welke impact demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen in deze wijken hebben op het gebruik en de waardering van het alledaags erfgoed. Hoe zien de huidige praktijken van bewoners eruit en welke betekenis kent men nu toe aan de wijk? Bewoners gebruiken en ervaren Poelenburg-Peldersveld op verschillende manieren, maar er zijn ook overeenkomsten. Dit vraagt om een preciezere duiding dan

een indeling in leefstijlen.⁴ Om een duiding van groepen toe te spitsen op de pluriformiteit van Poelenburg-Peldersveld is een onderscheid gemaakt in vier groepen: oudere autochtone bewoners, Turks-Nederlandse gezinnen, jongeren en nieuwkomers. Deze groepen verschillen in hun sociaal-ruimtelijke praktijken (routines, routes, rituelen) en in hun sociale, functionele en mentale binding met de wijk⁵. Hun thuisgevoel verschilt. De leefwereld is bij de oudere bewoners aan het krimpen, bij Turks-Nederlandse gezinnen en jongeren over het algemeen stevig verankerd in de wijk en bij de nieuwkomers is die aan het groeien. Respondenten die behoren tot een van de groepen vertellen vaak overeenkomstige verhalen over Poelenburg-Peldersveld. In elke groep is echter ook sprake van variatie in opleiding en inkomen, waarden en leefstijl. Dit weerspiegelt de superdiversiteit in de wijk: er is niet alleen diversiteit tussen groepen maar ook binnen groepen. Niet iedereen valt ook eenduidig samen met een groep. Oudere bewoners met een migratieachtergrond vormen een groep die groter wordt, maar zijn niet geïnterviewd. En persoonsgebonden karakters en voorkeuren zijn ook van invloed op dagelijkse praktijken. De indeling in deze vier groepen wil laten zien dat er in elke groep vergelijkbare patronen van betekenisgeving aan alledaags erfgoed voorkomen en dat dit zowel tot uitdrukking kan komen in betrokkenheid bij de wijk als fysieke en sociale leefomgeving als in een ambivalent gevoel over de woonplek.

Oudere bewoners

Bewoners die tot deze groep behoren wonen al bijna hun hele volwassen leven in Poelenburg. Er zijn binnen deze groep bewoners met veelal een Nederlandse achtergrond verschillen in leeftijd vanaf 55+, opleiding en woongeschiedenis (sommigen komen oorspronkelijk uit Zaandam of Oostzaan, anderen zijn afkomstig uit Amsterdam). Ook de oriëntatie op de bredere omgeving verschilt. Ze wonen wat vaker in de eengezinswoningen. Ze vertellen dat ze destijds hebben gekozen voor Poelenburg vanwege het vele groen en de betaalbaarheid van een eengezinswoning. Opvallend is dat ze allemaal zeggen dat ze in de beginjaren ook het multiculturele karakter van Poelenburg waardeerden. Ze kozen voor hun kinderen vaak een gemengde school. Ze hebben fijne herinneringen aan plekken, scholen, voorzieningen, gemeenschappelijke activiteiten in de wijk en met hun buren. Ze zijn in het verleden als vrijwilliger actief geweest, op een basisschool, in een buurthuis of de kerk. Maar dat doen ze niet meer. Er is veel veranderd in de wijk en in hun beleving niet ten goede. Bij deze 55 plussers die al langere tijd in Poelenburg Peldersveld wonen is hun wereld kleiner geworden. Hun sociale netwerken zijn aan het afbrokkelen. Vertrouwde buren zijn verhuisd. De sociale interacties met buren zijn verminderd en dat wordt als een achteruitgang ervaren. Verschillende vertrouwde voorzieningen zijn verdwenen. Dat zijn niet alleen de vertrouwde winkels in de Bloemkorf en de Lobeliusstraat, maar ook andere ontmoetingsplekken. Zo zijn de protestantse en katholieke kerken verdwenen. Ze maken nu veel gebruik van voorzieningen en ontmoetingsplekken buiten de wijk zoals in het centrum van Zaandam waar ze in horecagelegenheden (de Fabriek is een paar keer genoemd) meer gelijkgezinden treffen dan in Poelenburg. 'Dat mis je wel hier. Jammer dat je hier geen koffiebar hebt. Met een terras waar je elkaar ook kan treffen'. Ook de relatie met Oostzaan is voor sommigen belangrijk, ook voor voorzieningen. Voor een goed restaurant gaan ze naar Amsterdam. In Poelenburg ondernemen ze naast de hoogstnoodzakelijke boodschappen meestal niet meer zoveel. Voor sommigen is de actieradius ook kleiner aan het worden. Anderen zijn nog mobiel en zij oriënteren zich bijvoorbeeld sterk op voorzieningen en sociale netwerken in Amsterdam. Een bewoner van in de zeventig mist bijvoorbeeld niet zoveel in Poelenburg omdat hij makkelijk naar het centrum van Zaandam of naar Amsterdam fietst en 'daar is alles, dus ik mis niet zoveel'.

⁴ In de visie Fijn Wonen wordt voor Zaandam Oost uitgegaan van vier leefstijlen volgens het BSR-model. Deze leefstijlen zijn onvoldoende toegesneden op de sociaal-culturele en sociaal-economische kenmerken van Poelenburg-Peldersveld.

⁵ Een indeling op basis van sociaal-ruimtelijke praktijken van groepen bewoners is ook gemaakt in studies naar de Westelijke Tuinsteden Amsterdam: I. Nio, A. Reijndorp & W. Veldhuis (2009), Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam & I. Nio, A. Reijndorp, W. Veldhuis, A. Blom & H. Coumou (2016), Nieuw-West: parkstad of stadswijk.

Deze oorspronkelijke Nederlanders hebben hun dagelijkse leefwereld in Poelenburg-Peldersveld zien krimpen. Hun thuisgevoel is verminderd. Ze ervaren een gevoel van verlies. Ze kennen soms nog wel een paar mensen goed in hun eigen buurtje. De buurtbarbecues zijn gestopt doordat andere actieve bewoners zijn verhuisd en bij henzelf de motivatie is verdwenen om iets te organiseren.

Een 56-jarige bewoonster die jarenlang actief was in de wijk vertelt dat ze zich in haar eigen buurtje met gezinswoningen thuis voelde vanwege de burens: 'We hebben best wel een dorps gevoel... Er zijn al een aantal vertrouwde burens verhuisd of gaan verhuizen en dat maakt ook wel dat ik weg wil. Er komen dan andere burens die niet altijd contact maken... We zijn ook gestopt met de buurtbarbecue... Ik denk dat er steeds meer Nederlanders weggaan. Nederlanders die werken en toch wat voor de buurt willen doen en proberen betrokken te zijn... Dat vind ik jammer.'

Naast veranderingen in de wijk kunnen veranderingen in levensfase tot gevolg hebben dat men zich kwetsbaarder voelt en zich minder thuis voelt in de buurt. Soms voldoet de grote eengezinswoning niet meer en zijn er plannen om te verhuizen. Een 73-jarige bewoner in Poelenburg van wie de echtgenoot een paar jaar geleden is overleden vertelt dat zijn sociale netwerk sterk is gekrompen: 'Het nadeel van oud worden is, dat er een heleboel mensen om je heen verdwijnen... Sociale contacten heb ik hier alleen met mijn directe burens. Mijn sociale omgeving is heel klein geworden. Ik heb nu nog maar contact met één stel burens. En die andere twee zijn verhuisd. Daar zijn mensen voor in de plaats gekomen die ik niet ken. Dus dan wordt die straal weer wat kleiner... Ik voel me fysiek af en toe ook wel kwetsbaar. Bijvoorbeeld door de samenscholende jeugd... Met de wijk heb ik geen binding meer. Ik heb te maken met andere culturen, waar ik niet veel mee heb.' Omdat de voorzieningen en de burens waarmee deze bewoners een band hebben verdwijnen en ze afstand voelen ten opzichte van andere groepen bewoners trekken ze zich meer terug. Belangrijk is dat er nog een paar burens zijn waar men op kan leunen. Nabijheid van vertrouwde burens en voorzieningen is voor oudere bewoners belangrijk. De binding met wijk wordt minder en in hun dagelijks leven gebruiken ze nog maar een klein deel van de wijk. Een 71-jarige bewoner: 'Op een gegeven ogenblik ben ik minder mobiel en dan is het fijn als er voorzieningen zijn zoals winkels waar ik mijn eigen producten in kan vinden. Van een winkel als de Tanger wordt ik niet heel blij. Dat geldt ook voor het Marokkaanse eethuisje. Ik vind het dan jammer dat het naar mijn idee eenzijdig cultureel gebonden is. Ik mis een winkel waar ik boodschappen zou kunnen doen, een buurtsuper als het ware waarin je alles kan vinden dat je in de Albert Heijn ook hebt.'

Kaart 1: plattegrond van een 74-jarige vrouw in Peldersveld. Ze woont al 38 jaar een eengezinswoning van een woningbouwvereniging. Er is sprake van een klein buurtgevoel dat alleen Peldersveld omvat. Ze heeft veel herinneringen aan plekken, scholen en voorzieningen die soms verdwenen zijn (zoals de Chinees in winkelcentrum Gibraltar). Haar zoon die in de buurt woonde is verhuisd naar een andere regio. Het groen is voor haar belangrijk (Darwinpark en Twiske). Ze bezoekt nog regelmatig een kerk in Kogerveld.

Turks-Nederlandse gezinnen

Bewoners met een Turkse achtergrond vormen qua omvang de grootste groep. In 2020 had van de bewoners in Poelenburg 31 procent een Turkse achtergrond en in Peldersveld 36 procent (CBS). Verschillende niet-Turkse bewoners stelden in de interviews dat de bewoners van Turkse afkomst een meerderheid in Poelenburg-Peldersveld vormen. Wellicht dat ze procentueel als een grotere groep worden ervaren omdat ze met hun winkels en andere voorzieningen opvallen.

Veel bewoners met een Turkse achtergrond wonen er al decennialang, net zo lang (of zelfs langer) als de autochtone Nederlanders. Ze zijn vaak meerdere keren verhuisd binnen Poelenburg-Peldersveld en hebben soms wooncarrière in de wijk gemaakt, bijvoorbeeld door een appartement of eengezinswoning te kopen. Turks-Nederlandse bewoners beschikken doorgaans over uitgebreide sociale netwerken. Voor hen kenmerken de onderlinge verhoudingen in de buurt zich door hechte sociale verbanden. Vaak zijn dit familiebanden. Familie – ouders, kinderen, broers en zussen – woont vaak in de buurt. Binnen de eigen etnische groep is onderlinge hulp. Er zijn veel terloopse ontmoetingen tussen bekenden op straat. Ze zijn vertrouwd met veel voorzieningen (supermarkten, horeca, moskee) die gericht zijn op de Turkse gemeenschap. Als aan een 34-jarige vrouw gevraagd wordt wat maakt dat ze zich thuis voelt in Poelenburg dan is dat, omdat ze de wijk zo goed kent, door het sociale netwerk dat ze heeft opgebouwd en omdat geen enkele plek in de wijk haar onbekend is. 'Ik hoef hier niets meer te ontdekken', vat ze haar gevoel kort samen. Een andere dertiger geeft aan dat hij hier altijd wil blijven wonen omdat hij hier is geboren en opgegroeid. De mensen en de

gezelligheid maken dat hij zich hier thuis voelt. Voor hem zijn wandelingen met burens en vrienden belangrijk. Ook andere respondenten wandelen veel over de paden in de wijk, waarbij het maken van ommetjes in en rond het Darwinpark een dagelijkse routine is. De gesprekken met Turkse bewoners gingen vooral over het actuele gebruik van plekken en voorzieningen in de buurt en de hechte sociale netwerken. Daarnaast gingen ze ook in op herinneringen aan het wonen en leven in de wijk, aangezien velen hier al lange tijd wonen en de tweede generatie hier is opgegroeid.

In het dagelijks leven voelt men een sterke verbondenheid met de wijk, sociaal en functioneel. Ze zijn doorgaans positief over het winkelaanbod. Er zijn Turkse supermarkten, kappers, patisserieën en een grote moskee (met een restaurant in het gebouw) die een belangrijke rol speelt als ontmoetingsplek. De kaartjes die ze van hun dagelijks maakten omvatten een veel groter gebied dan alleen hun eigen woonbuurtje. De buurt zoals ze die ervaren omvat heel Poelenburg-Peldersveld. Ze voelen zich thuis in de wijk en zouden er ook niet weg willen. Een 45-jarige vrouw: 'Het gebeurt allemaal in deze wijk wat wij doen; maar eigenlijk omvat het heel Zaandam'. Het dagelijks leven beperkt zich zelfs niet tot de wijk alleen. Sommigen zeggen daarom dat hun buurtgevoel heel Zaandam omvat.

In de wijk zijn verschillende voorzieningen die zich richten op de Turkse gemeenschap. De mate van toegankelijkheid voor niet-Turkse bewoners verschilt. Sommige voorzieningen hebben een min of meer besloten, 'parochiaal' karakter. Als voorbeeld is genoemd de grote moskee die een website en facebookpagina alleen in het Turks heeft. Andere voorzieningen (zoals supermarkten, horeca, kappers) zijn toegankelijk voor iedereen, alhoewel de sfeer en codes ook uitsluitend kunnen werken voor andere groepen bewoners.

De groep met een Turkse achtergrond is niet homogeen. Er zijn verschillen in woonduur, leeftijd en generaties, opleidingsniveau en sociaal-economische positie (en mate van sociale stijging), in religie en levensovertuiging. Er zijn bewoners met een Turkse achtergrond die openstaan voor andere groepen en contact willen leggen en bewoners die dat minder goed kunnen (bv. vanwege gebrekkige taalvaardigheid). De keerzijde van een hechte gemeenschap ('ons kent ons in de wijk') is dat de sociale controle groot is. Daarnaast constateren verschillende respondenten – ook die van Turkse afkomst - veranderingen binnen de Turkse gemeenschap, namelijk dat de sfeer sinds de mislukte staatsgreep in 2016 is veranderd en dat het conservatisme sterker is geworden. Daardoor kunnen Turkse bewoners die seculier zijn ook een ambivalente relatie hebben met de wijk. Ook degenen die sociaal zijn gestegen zijn ambivalent over de wijk. Ze zijn zich minder gaan identificeren met hun wijk waar de armoede problematiek hardnekkig is, waar de laaggeletterdheid hoog is en waar veel bewoners met een migratieachtergrond niet goed Nederlands spreken. Als ze kleine kinderen hebben kunnen deze sociale stijgers ook een gebrek aan goede gemengde scholen ervaren.

Kaart 2: Plattegrond van een 31-jarige vrouw met een Turkse achtergrond. Ze is opgegroeid op verschillende plekken in Poelenburg. Met haar man verhuisde ze naar een koopwoning in Peldersveld. Er wonen veel familieleden in Poelenburg. Haart buurtgevoel omvat heel Poelenburg-Peldersveld. Ze wandelt regelmatig met haar kinderen naar het Darwinpark. Ze mist in Peldersveld speelplekken. Ze doet boodschappen in winkelcentrum Gibraltar. Haar kinderen zitten ze op een (gemengde) school buiten de buurt.

Jongeren

omgeving:
Jongvolwassenen (twintigers) die zijn opgegroeid in Poelenburg-Peldersveld zijn te onderscheiden als aparte groep. De twintigers die zijn geïnterviewd wonen er al hun hele leven en zijn met hun ouders meeverhuisd naar andere woningen in de wijk. Ze zijn er naar de basisschool en middelbare school gegaan, ze sporten hier en hebben er hun vrienden en vriendinnen. Ze wonen nog bij hun ouders en hebben nog geen gezin. Net als voor hun ouders is Poelenburg Peldersveld voor hen een vanzelfsprekende wijk met vertrouwde voorzieningen en ze beschikken vaak over uitgebreide sociale netwerken. Op straat maken ze terloopse praatjes met familie en vrienden. Ze werken of volgen een opleiding in Amsterdam of elders. Het is een omgeving die vertrouwd aanvoelt, maar ze kunnen een ander beeld hebben van de wijk dan hun ouders.

Jongeren verschillen in karakter, behoeften en ambities. Sporten en sportscholen zijn voor sommigen belangrijk. Van de fitnesstoestellen in het Darwinpark maken veel jongeren gebruik. Ze waarderen het groen (om te wandelen en te hardlopen) en ze hebben goede herinneringen aan de vele speelplekken in het groen tussen de flats. Wat duidelijk wordt in de gesprekken is dat de openbare ruimte en voorzieningen voor hen van groot belang zijn. Ze vertellen over de tijd dat ze als tieners opgroeiden in de wijk en dat ze plekken misten waar ze met een groepje vrienden konden zitten in het park of in een winkelcentrum. Omwonenden klaagden dan snel over hen. Jongeren die elkaar in de openbare ruimte ontmoeten hebben soms te maken gehad met de politie, vanwege vermeende overlast. Ze geven aan dat ze een gebrek aan ontmoetingsplekken ervaren. Er is in de wijk weinig te doen voor

jongeren. Het overdekte Cruyffcourt en de winkelcentra behoren tot de weinige publieke ontmoetingsplekken. Twee twintigers zijn positief over winkelcentrum Gibraltar: 'Het is levendig daar, sociale cohesie. We zitten daar elke vrijdagmiddag'. Ze vertellen dat ze op vrijdagmiddag na het bezoek aan de moskee een Turkse pizza halen bij bakkerij Tulp. Ze missen de bibliotheek die is verdwenen en waar ze vroeger regelmatig kwamen. Ze missen ook iets gezelligers dan een buurthuis, een plek waar ze met andere jongeren samen kunnen komen en iets kunnen organiseren, zoals een filmavond. Het leven van deze twintigers speelt zich niet alleen af in de wijk. Ze zijn voor uitgaan ook op het centrum van Zaandam gericht en op Amsterdam voor opleidingen, uitgaan en sporten. Een voordeel van Poelenburg-Peldersveld is de goede bereikbaarheid van Amsterdam (alhoewel de busverbindingen slechter zijn geworden sinds EBS het busvervoer heeft overgenomen).

Terwijl de ene jongere zegt voor geen goud weg te willen uit Poelenburg of Peldersveld, twijfelt een ander of hij/zij wil blijven. De sociale stijgers nemen wat meer afstand van Poelenburg. Zij vertellen dat ze zich ergeren aan het afval en de overlast op straat en omdat ze zich niet meer identificeren met de wijk en de slechte reputatie. Maar ze voelen zich nog steeds verbonden met de wijk waar ze zijn opgegroeid en ze willen zich ook inzetten voor de wijk en iets betekenen voor andere jongeren.

Kaart 3: Plattegrond van een twintiger die bij zijn ouders in Poelenburg woont. Hij gaat met de bus naar zijn HBO opleiding in Amsterdam. Sporten doet hij een paar keer per week in sportscholen in Oostzaan en Zaandam. Levendige ontmoetingsplekken zijn voor hem Albert Heijn XL en winkelcentrum Gibraltar. Met vrienden is hij elke vrijdagmiddag te vinden bij Gibraltar waar ze Turkse Pizza halen. Hij bezoekt een moskee in de Vennenbuurt. Hij gaat wekelijks met vrienden naar een poolcentrum in het centrum van Zaandam.

Nieuwkomers

Nieuwkomers zijn bewoners die in de afgelopen vijf tot tien jaar in Poelenburg-Peldersveld zijn komen wonen. Het zijn dus niet altijd 'echte' nieuwkomers. Deze groep is divers in herkomstland, opleiding, sociaal-economische positie en huishouden. Er zitten actieve bewoners bij, waaronder starters en statushouders en nieuwkomers die met voorrang een woning toegewezen hebben gekregen. Dit zijn nieuwe 'dragers' van netwerken en bewonersactiviteiten in de buurt. Kenmerkend voor deze groep is dat ze hun sociale netwerk en hun leefwereld proberen uit te breiden, ook om zich in Poelenburg-Peldersveld thuis te voelen. Nabijheid van voorzieningen om mee te doen en vooruit te komen en anderen te ontmoeten is belangrijk, zeker in de eerste jaren dat ze hier wonen. Ook de betaalbaarheid (van winkels en supermarkten) en de nabijheid van het vele groen en het Twiske om te recreëren is een plus. 'Ik voel me wel thuis in Poelenburg, want alles is dichtbij'. In de gesprekken ging het ook over kansen die Zaandam en de Amsterdamse regio bieden om een nieuw bestaan op te bouwen, opleidingen te volgen, werk te vinden en sociale netwerken uit te breiden. Vluchtelingen uit Arabische landen zoeken naar mogelijkheden om mee te doen aan de samenleving en Nederlands te leren. 'Arabische mensen willen graag met Nederlanders omgaan want dan kan je de taal oefenen en begrijpen'. Een nieuwkomer valt de verschillen op in taalvaardigheid binnen de Turkse gemeenschap: 'Als ze de taal niet spreken zijn ze gesloten. De taal is heel belangrijk'. Laagdrempelige maatschappelijke voorzieningen als de Bubbel, Kleurrijk, Poelenburcht en de Bron waar connecties kunnen ontstaan zijn onmisbaar. De nieuwkomers kunnen een dubbel gevoel in Poelenburg ervaren. Enerzijds waarderen ze het open karakter van Poelenburg-Peldersveld als multiculturele wijk (en van Zaandam als multiculturele stad) en anderzijds worstelen ze met de dominantie en de geslotenheid van de Turkse gemeenschap. Een veertiger met een Arabische achtergrond vertelt: 'Als je naar Krommenie of Assendelft gaat is het echt anders. Daar kijken de mensen naar mij. Hier in Zaandam kijkt niemand, omdat mensen zijn zoals mij. Als ik naar Krommenie moet krijg ik geen fijn gevoel... Ik voel me thuis hier in deze wijk want het is echt multicultureel.' Maar ze geeft ook aan dat de balans is doorgeslagen: 'Maar ik wil ook echte Nederlanders, ik mis die kant voor de balans.'

Onder de groep nieuwkomers vallen ook mensen die in Poelenburg Peldersveld relatief snel een woning konden vinden. Een Surinaamse alleenstaande moeder met twee kinderen is zo'n nieuwkomer. Ze is in 2018 in Poelenburg komen wonen in een L-flat van Parteon. Ze kon geen woning vinden in Amsterdam Zuidoost waar ze liever wilde blijven. Toen ze buiten Amsterdam begon te zoeken vond ze vrij snel een woning in Poelenburg. Ze kent haar burens niet echt. Ze gaat ook regelmatig de wijk uit. Ze heeft weinig kennissen in Poelenburg. Hierdoor is het soms een fijne plek om te wonen maar niet zozeer haar thuis. 'Ik ken mijn burens niet echt. Ik neem pakketjes voor ze aan en ik groet ze als we elkaar tegenkomen, maar meer dan dat is het niet'. Er zijn volgens haar veel activiteiten voor kinderen en ouderen, maar niet echt voor haar. Ze zegt dat ze veel baat zou hebben bij activiteiten georganiseerd voor haar doelgroep zoals een middag voor alleenstaande moeders.

Kaart 4: Plattegrond van een bewoonster die haar land (Syrië) is ontvlucht en nu zes jaar in Poelenburg woont. Belangrijk zijn voorzieningen en supermarkten in de nabijheid van de woning. Ook een goede basisschool voor haar kinderen vindt ze belangrijk. Ze maakt gebruik van buurthuis de Bron voor vrijwilligerswerk. Ze is een eigen praktijk als schoonheidsspecialiste gestart in het centrum van Zaandam. Ze maakt met haar gezin veel gebruik van het Darwinpark met de kinderboerderij en het Twiske.

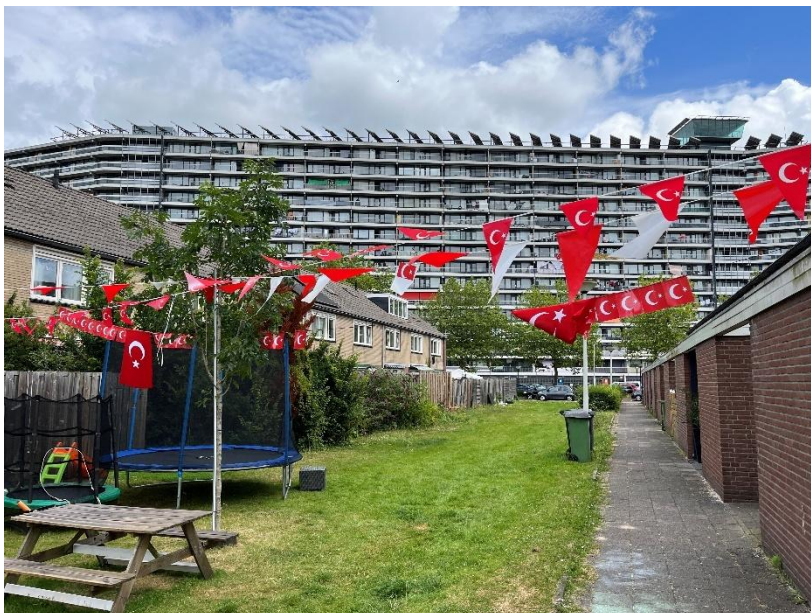
Bulgaren vormen een groep bewoners die voor dit onderzoek niet zijn geïnterviewd, maar in de interviews wel regelmatig ter sprake kwamen. Ook zij behoren tot de groep nieuwkomers. Ze hebben meestal een precare sociaal-economische positie. Het gaat om een gesloten en afzijdige groep.⁶ Andere bewoners kunnen ze associëren met overlast. Turkse bewoners hebben het soms in negatieve zin over het woongedrag van deze groep en situeren hen in bepaalde wooncomplexen (zowel appartementencomplexen als verkamerde eengezinswoningen). 'Die wijken een beetje af. Bulgaarse mensen komen in de weekenden vaker bij elkaar, dan is het een tuinfeestje en veel lawaai en barbecueën. Dat valt in de buurt wel gelijk op vergeleken met de rest. Misschien waren de Turkse mensen ook zo, maar omdat we hier al jaren verspreid wonen nemen we op een gegeven moment alles een beetje van elkaar over... Als we lawaai horen en barbecueën dan zegt mijn man altijd: dat zijn de Bulgaarse mensen'. Een Turkse bewoonster vertelt over de groep Bulgaren die in een L-flat in de buurt wonen. 'In deze flat wonen Bulgaren die veel troep maken en vuilnis uit hun ramen gooien. Ze houden zich niet aan de regels.' Ze merkt dat deze groep andere waarden dan zij zelf heeft. Ze zegt dat Turkse Nederlanders geëmancipeerd zijn en de normen en waarden van Nederlanders hebben overgenomen. 'Wij weten', zegt ze, 'dat we op elkaar moeten wachten, dat je afval niet uit het raam gooit', maar dat geldt niet voor de Bulgaarse bewoners.

⁶ Zie over de toename van kwetsbare arbeidsmigranten en hun kinderen uit Bulgarije: Pharos (2024), Zorgen en kansen voor Bulgaren en hun kinderen in kwetsbare positie. Een verkennend onderzoek in Zaandam-Oost.

Samenleven

Poelenburg is een gemengde wijk in sociaal-economisch en sociaal-cultureel opzicht. Het multiculturele karakter van de wijk is ook een rode draad door de geschiedenis.⁷ De meeste bewoners die zijn geïnterviewd waarderen deze sociale diversiteit. Voor sommigen was de sociale menging zelfs een reden om hier te gaan wonen. Zo vertelt een 58-jarige vrouw: 'Ik heb dat voor onze kinderen ook altijd goed gevonden. Ik vond het goed dat je kinderen meer zien dan alleen een eengezinswoning.' Er is een zekere tolerantie naar elkaar toe, zolang het geen overlast betreft. 'Sommige dingen moeten we kunnen hebben'. Dat geldt ook voor jongeren die op straat rondhangen. De tolerantie naar elkaar toe lijkt echter te zijn omgeslagen naar onverschilligheid. De balans in sociale menging is in de beleving van bewoners minder geworden, wat ook te maken heeft met de aanhoudende armoede en de komst van overlastgevendende huishoudens. Er is de wens bij velen voor een meer gemengde bevolking naar culturele achtergrond, inkomen en opleidingsniveau. Bewoners letten op symbolen die de uitdrukking zijn van de praktijken en identiteiten waarmee bewoners, ondernemers en bezoekers zich de wijk toe-eigenen en van betekenis voorzien. Dat varieert van het winkelaanbod en andere voorzieningen, vlaggetjes in de groenstroken, een andere omgang met tuinen en erfafscheidingen, Turks als voertaal op straat en in winkels. Een oudere man in Poelenburg: 'Als ik hier bij de Vomar loop dan hoor ik allerlei talen die de mijne niet zijn, dan herken ik de mensen niet. Dat is natuurlijk al heel lang zo in Poelenburg en dat is alleen maar meer geworden.' Een oudere vrouw vindt dat het vroeger meer gemengd was: 'De Turkse overheersing heeft het niet leuker gemaakt. Ze vinden dat de wijk van hen is. Ze zijn heel erg op zichzelf.... Dat vind ik wel eens moeilijk, dat het allemaal gericht is op de Turkse bewoners.' De Turkse gemeenschap wordt door niet-Turkse bewoners als gesloten ervaren.⁸ Het kan op andere groepen bewoners overkomen als een parallelle samenleving met Turks als voertaal. Dit kan als problematisch worden ervaren omdat de niet-Turkse groepen in de wijk niet (meer) beschikken over eigen of neutrale ontmoetingsplekken en winkels.

Ook bewoners met een Turkse achtergrond ervaren een tekort aan plekken en voorzieningen waar sociale menging kan plaatsvinden. Zo geeft een Turkse vrouw aan dat Turkse mensen snel hun eigen bubbel opzoeken waardoor men minder sociaal is in andere kringen. Er is volgens haar behoefte aan meer sociale activiteiten die verschillende groepen laat mengen.

⁷ Zie ook SteenhuisMeurs (2021), Poelenburg en Peldersveld Zaandam. Cultuurhistorische analyse en waardering.

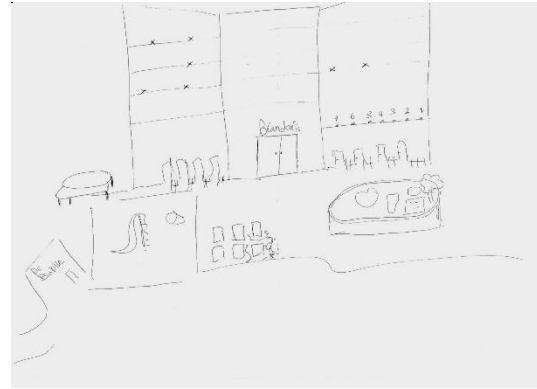
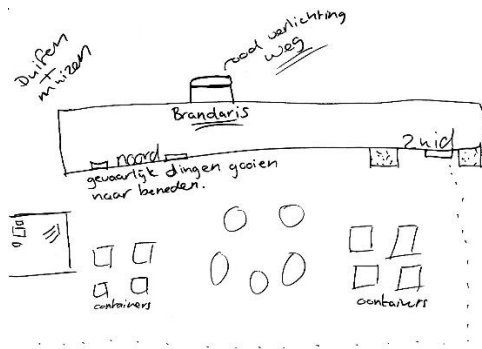
⁸ Dit komt ook naar voren in andere studies op basis van gesprekken met bewoners. Zie bv. J. Klinkhamer (2017), 'Interne buurtperceptie en externe reputatie in Poelenburg Zaandam', Bachelorscriptie Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam.

In het samenleven met andere groepen wordt de etnische lens door sommige bewoners benadrukt. Bij leefbaarheidsvraagstukken en wrijvingen in het samenleven kunnen echter sociaaleconomische factoren (zoals aanhoudende armoede en instroom van lage inkomens) veel bepalender zijn.⁹ Er waren in Poelenburg-Peldersveld altijd klassenverschillen vanwege de mix aan appartementen en eengezinswoningen, sociale huur en koopwoningen. Er is ook een contrast tussen het westelijke en oostelijke deel van de wijk. De ruimtelijke opzet van de wijk – en het verschil tussen flats en eengezinswoningen – geeft ook een sociaal verschil aan. Een 30-jarige vrouw is opgegroeid in een eengezinswoning en herinnert zich dat ze nooit speelde met de kinderen uit de appartementen. ‘Voor en achter het huis was er een grasveld. Daar speelden we met de buurtkinderen. We kwamen ook veel bij de Turkse burens over de vloer. Er was wel een groot onderscheid tussen wie in de flat woonde en wie in de laagbouw woonde. Dat was geen scheiding op basis van etniciteit. We speelden niet met kinderen uit de flat. De leefwerelden waren heel erg gescheiden. We speelden voor de deur op het grasveld. Daar kwamen de kinderen uit de flat niet. We ontmoeten elkaar ook niet. Het mengde niet met de kinderen uit de flats.’

Het buurtgevoel was in Poelenburg sterker dan in Peldersveld, zegt een andere bewoner die zelf naar Peldersveld is verhuisd. Volgens haar ligt dit mede aan verschillen in de ruimtelijke opzet: ‘Het samenkomen speelt in Poelenburg veel meer. Ik heb het gevoel dat mensen in Poelenburg elkaar veel beter kennen. In Poelenburg zijn ook veel meer speeltuintjes en meer groen’. De ruimtelijke structuur met groene hoven en woonpaden is dan ook van invloed op het samenleven.

Het samenleven in Poelenburg-Peldersveld vindt plaats op twee schaalniveaus: in de woonbuurtjes en wooncomplexen en op de schaal van de wijk in het publieke domein. Sociale menging op wijkniveau wordt gewaardeerd, maar op het lagere schaalniveau van blok en complex zijn bewoners ambivalenter. De bevolkingssamenstelling in de flats was vroeger gemengder. De mix aan inkomens was groter en er woonden meer Nederlanders. Over de flats zijn wisselende verhalen te horen. Enerzijds staat het samenleven onder druk door bewoners die het niet zo nauw nemen met de netheid van de collectieve ruimten of met informele gedragsregels. Er is ook meer doorstroom dan vroeger. Een bewoner van een L-flat: ‘Nu zie je opeens een nieuwe buurman. Je probeert te groeten en dat gaat steeds lastiger... We hadden met de burens goed contact. Dat is nu minder... meer problematische huishoudens dan voorheen. Het lukt niet meer om contacten te leggen. Ik ben bang dat dit gaat verergeren.’ Een bewoonster met een Arabische achtergrond in een L-flat heeft op haar galerij geen contact omdat oudere Turkse burens geen goed Nederlands spreken. ‘Alleen goedemorgen of goedemiddag’. Het samenleven verschilt per complex. In woonblokjes kan het anoniemer zijn geworden, maar in andere complexen leeft men vreedzaam naast elkaar of is er zelfs veel onderling contact. Bewoners vertellen ook over wederzijdse hulp tussen burens. Deze contacten kunnen verschillen per complex en per verdieping. Zo blijken er op verschillende etages in de Brandarisflat ook goede contacten te bestaan. Een galerij kan daarbij functioneren als ontmoetingsplek. ‘We groeten elkaar, komen bij elkaar over de vloer.’ Ook op een lagere etage is goed onderling contact. Er wonen hier betrokken bewoners: ‘We helpen elkaar. We staan klaar voor elkaar. De samenstelling is divers, een Marokkaanse buur, Koerdisch, wijzelf Turks, twee Nederlanders, Afrikaanse mensen. Het is kleurrijk. Het gaat heel goed. Wel een band met elkaar’.

⁹ S. Abozyid (2020), Onmaatschappelijkheid en volksbuurten versus mislukte integratie en achterstandswijken: verschillende termen voor hetzelfde fenomeen? Een casestudy naar de Zaanse wijk Poelenburg 1964-2019. Masterscriptie Universiteit Leiden.

Twee mental maps van bewoners van de Brandarisflat. De tekening links geeft de overlast aan, waaronder het tekort aan afvalcontainers voor de flat en de voor vrouwen storende rode verlichting op het dak ('Veel bewoners schamen zich omdat ze worden gepest vanwege de rode verlichting. Of het een andere kleur mag, blauw of groen. Vroeger was het blauw. Waarom rood? Vanaf de snelweg kan je het zien. Veel dames zijn alleenstaand in de flat'). Op de tekening rechts zijn met kruisjes de appartementen van bewoners aangegeven waar een respondent contact mee heeft. Op beide tekeningen speelt de ruimte voor de flat een belangrijke rol in de waardering van het wonen.

Andere bewoners in zowel koop- als huurwoningen geven aan dat het samenleven op woonblokniveau nu moeizamer gaat dan in het verleden. Zo vertelt een flatbewoner dat er veel nieuwe mensen zijn komen wonen die geen contact maken: 'Je kan met nieuwe bewoners moeilijk in contact komen. Je hebt bepaalde ongeschreven regels in de wijk. Daar houden ze zich niet aan.' Ook in de molenwiekverkavelingen met gezinswoningen is het samenleven veranderd, zoals een 53-jarige Turkse vrouw vertelt: 'Er heerst een nieuwe cultuur in Poelenburg, de meeste mensen zijn alleen met zichzelf bezig'. In de molenwiekverkavelingen met koopeengezinswoningen waren de contacten tussen de burens vroeger ook beter dan nu. De laagbouwbuurtjes zijn diverser geworden in leeftijd, culturele achtergrond en leefstijl. Hier kan de toenemende sociale diversiteit als problematisch worden gezien omdat er verschillende opvattingen zijn over gebruik en inrichting van de tuinen, erfafscheidingen en over gemeenschappelijk groen. Er was volgens een bewoner in een koopwoning vroeger meer verbinding, een wil om dingen samen te doen.

Als we kijken naar het wijkniveau dan overlappen de dagelijkse leefwerelden van bewoners elkaar vooral in de supermarkten en andere winkels en ook in het Darwinpark. Hier komen groepen bewoners elkaar tegen bij het boodschappen doen, bij wandelingen door het park, bij de kinderboerderij en festivals. Bewoners vertellen echter dat de winkelcentra functioneel zijn ingericht en weinig verblijfskwaliteit hebben. Terwijl dit de juist plekken zijn waar publieke familiariteit versterkt kan worden¹⁰. Respondenten geven ook aan dat er in de wijk steeds minder te doen is. 'Behalve dat er geen koffietent is en bijna geen winkels meer zijn. De wijk is ook saaier geworden. We hadden twee winkelcentra...'

Plek van aankomst en vooruitkomen

Poelenburg is een plek op de woningmarkt om te starten in Zaandam of ruimer genomen in de Metropoolregio Amsterdam. Het is een aankomstwijk maar ook een wijk waar een wooncarrière is te maken. De opzet met flats met sociale huurwoningen en gezinswoningen in de koopsector maakt dat

¹⁰ Sociologen wijzen op het belang van publieke familiariteit in wijken met een grote sociaal-culturele diversiteit. Publieke familiariteit is het gevoel van vertrouwdheid dat voortkomt uit vluchtige, spontane en herhaalde ontmoetingen. Daarvoor zijn vanzelfsprekende ontmoetingsplekken nodig (zoals de buurtwinkel, het schoolplein, het wijkcentrum, de bibliotheek en openbare ruimten) waar sprake is van gedeelde of overlappende activiteiten, routines en belangen. Zie: Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (2005), Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden; WRR (2020), Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving; M. Uytterlinde, J. van der Velden & R. Engbersen (2024), Inhoud geven aan de gemengde wijk. Verweij-Jonker Instituut/Platform 31/Movisie.

ook mogelijk. Bewoners onderscheiden de verschillende delen van de wijk: het laagbouwdeel versus het deel met de flats, koop versus sociale huur. De bungalows aan het park en de westzijde van de Weer wordt de goudkust genoemd. Men bespeurt ook een verschil tussen gezinshuizen met en zonder zolder. Opvallend veel respondenten zijn binnen de wijk verhuisd of ze vertellen over ouders en familieleden die wooncarrière in Poelenburg-Peldersveld hebben gemaakt. Zowel oudere Nederlandse bewoners als Turkse bewoners hebben wooncarrière in de wijk gemaakt. Ze zijn gestart in een huurflat en doorgestroomd naar een gezinswoning (koop of huur). Sommigen zijn verhuisd van Poelenburg naar Peldersveld wat als een vooruitgang wordt beschouwd.

Niet alleen de oudere Nederlanders, maar ook de hoger opgeleide twintigers en dertigers met een migratieachtergrond hebben een ambivalente relatie met de wijk waarin ze zijn opgegroeid. Ze voelen zich niet altijd meer thuis in Poelenburg-Peldersveld omdat ze zich niet goed meer herkennen in de voorzieningen, het gebruik van de publieke ruimte en andere bewoners. Aan de andere kant willen ze ook niet in 'witte' omgeving wonen. Ze zijn bewust op zoek naar een gemengde buurt en gemengde voorzieningen en scholen. Door het negatieve imago van Poelenburg neigen ze naar een andere buurt. Daarom kijkt men uit naar de vernieuwing van de wijk en de bouw van nieuwe woningen. Een dertiger die in Poelenburg is opgegroeid en onlangs is verhuisd naar een nieuwbouw koopwoning in een aangrenzende buurt: 'Ik heb een hele leuke tijd gehad in Poelenburg. Als er wat mooiere grotere woningen zouden zijn in Poelenburg had ik er misschien nog wel gewoond'.

Willen vertrekken

In gesprekken gaat het ook over 'weg willen komen' omdat plekken en complexen jarenlang aan hun lot zijn overgelaten door corporaties en gemeente. Huurders zeggen zich zelfs te schamen voor de staat van hun wooncomplex. Veel respondenten luchtten hun hart over het slechte onderhoud van hun wooncomplex en de moeizame communicatie met corporaties. Zo vertelt een huurder van een sociale huurwoning: 'Als je ons complex binnenloopt heb ik elke dag het gevoel dat het er niet mooi uitziet. Het trappenhuis is altijd vies. Dat laat wel een bepaalde indruk achter... Het schoonmaakbedrijf zegt dat het vuil is dat ze niet kunnen verwijderen. Er wordt niets mee gedaan. Terwijl we het meerdere keren hebben aangegeven. Je voelt je ook ongehoord. Er zijn verschillen tussen de complexen van de verschillende corporaties. De ene ziet er veel mooier uit. Die van ons niet'. Huurders van sociale huurwoningen zeggen dat ze zich niet gehoord voelen en ze denken dat dit komt doordat ze in Poelenburg wonen. 'De hoofddeur van het trappenhuis is stuk en dan duurt het drie maanden voordat die gerepareerd is. Buiten Poelenburg wordt dat veel sneller afgehandeld'. Geïnterviewde bewoners hebben het gevoel dat de corporaties hun huurders niet serieus nemen. Een bewoner in de Brandaris: 'Alles is kapot. Huurverhogingen twee keer per jaar. Maar er komt geen renovatie. De flat is verouderd met veel mankementen. Wordt niks aan gedaan en als je belt wordt er niet naar je geluisterd'. Ook in andere flats zijn veel klachten over tocht en kou in de winter. Woningen zijn slecht geïsoleerd. Een huurder van een L-flat: 'Het huis is van binnen heel slecht. De deur is kapot. Ventilatie is niet goed. Ook koken gaat niet goed. Ook de ramen kunnen niet goed sluiten tegen wind en water. De galerij is ook vies. Er wordt niet goed schoongemaakt. Alleen bij de lift maken ze schoon. Dit heb ik ook gemeld bij de woningbouwvereniging. Maar ze nemen het niet serieus.' Tot slot een huurder van weer een andere corporatie: 'Het trappenhuis is heel vaak vies. Er liggen regelmatig flesjes, blikjes of zakken chips op de vloer, waardoor het vies en plakkerig wordt... De intercom en het slot van de ingang van het gebouw is al een maand stuk. Nu kan iedereen naar binnen lopen en je kan niet via de intercom gebeld worden'. Volgens al deze bewoners kunnen corporaties veel meer doen en betekenen voor de wijk.

Een ander probleem zijn de huisjesmelkers die appartementen en eengezinswoningen verkameren en voor veel geld verhuren. De verkamering van woningen trekt overlastgevende bewoners aan. Omdat het vaak om koopwoningen gaat is er ook geen toezicht van een corporatie.

Peldersveld is wat rustiger dan Poelenburg en heeft altijd een iets betere status gehad, met uitzondering van de hoge galerijflats. De eengezinswoningen waren ook iets duurder dan in

Poelenburg. Nu lijken beide wijken meer op elkaar, stelt een bewoner: 'Het onderscheid is een beetje vervaagd'. Een twintiger die in Poelenburg woont vindt Peldersveld nog altijd beter: 'Peldersveld vind ik echt wel veel netter, verzorgder eruit zien. Nieuwer ook. Betere mix in woningaanbod. Ik heb toch wel het gevoel dat ik toch een andere omgeving wil. Dan denk ik toch dat ik mezelf ergens anders wat meer comfortabel voel. Dat kan echt wel Peldersveld zijn. Hoornseveld denk ik ook of Rosmolenbuurt naast het Veldpark. Dat zijn wijken waar ik wel graag zou willen wonen'.

Een dertiger is teruggekeerd naar Zaandam nadat ze een aantal jaar in Amsterdam heeft gewoond. Ze heeft nog rondgekeken in Poelenburg waar ze is opgegroeid. Ze was echter niet overtuigd en koos uiteindelijk voor een andere wijk in Zaandam, omdat ze ook achteruitgang in Poelenburg zag en niet wist of ze zich hier wilde settelen. Als tiener stoorde ze zich al aan geluidsoverlast. 'Ik kon daar niet goed tegen en was bezig met studeren. Ik vond dat in mijn tienertijd heel vervelend. Autoradio's in de straat. Het werd steeds drukker in de straat met auto's. Kwam door verkamering. Daardoor komen letterlijk meer mensen in de wijk wonen. En met een zoontje van twee ga je ook anders kijken naar zo'n wijk. Het is niet meer zo veilig als toen wij er woonden. Het is vervelend gedrag'.

Een bewoonster in een koopwoning die erover denkt om te verhuizen zegt dat veel bewoners lijden aan een gebrek aan trots op de wijk: 'Poelenburg wordt gezien als achterstandswijk. De wijk an sich is een hele leuke wijk. De ruimtelijke opzet is groen, maar de bebouwing is saai en het voorzieningenniveau schraal. Daar komt bij dat er meer overlast wordt ervaren van andere bewoners'.

Er is veel aandacht voor achterstanden zeggen verschillende mensen met een Turkse achtergrond, maar te weinig voor de sociale stijgers die een voorbeeld voor anderen kunnen zijn. 'Wat doe ik hier, als ik stank en geluidsoverlast heb', zegt een 25-jarige man die nog bij zijn ouders woont. 'Het blijft plakken het negatieve. Alles wat wordt georganiseerd is voor een andere doelgroep. Als ik zeg dat ik in Poelenburg woon wordt je daarmee geassocieerd. Dat vind ik minder.' Hij vindt dat de jeugd en de twintigers die vooruit willen komen niet worden bereikt door corporaties en gemeente. 'De bewoners die gestudeerd hebben en werk hebben vallen er buiten. Ik ben op zoek naar een gelegenheid om mijn verhaal te kunnen doen.' Iets vergelijkbaars zegt een andere hoogopgeleide dertiger, ook van Turkse afkomst: 'Er wordt veel negatieve aandacht gegeven aan Poelenburg, maar vrij weinig positieve aandacht. Er is veel aandacht voor probleemjongeren, maar niet voor de jongeren die wel een goed schooladvies hebben of wel een academische opleiding gaan doen en niet goed weten hoe ze een Duo lening moeten aanvragen. Er is weinig aandacht voor mensen die vooruitkomen'.

Buurtdragers

Bewoners benoemen fysiekrumtelijke elementen als buurtdragers als ze een betekenis hebben in het alledaagse gebruik en als er een sociale waardering aan wordt toegekend. Deze buurtdragers zijn af te leiden uit de sociaal-ruimtelijke praktijken van bewoners. Hieronder is een onderscheid gemaakt in vier typen buurtdragers: collectieve ruimten (hoven en grasvelden), publieke plekken (zoals parken en winkelcentra), voorzieningen (maatschappelijk en commercieel), de routes in en langs de wijk.

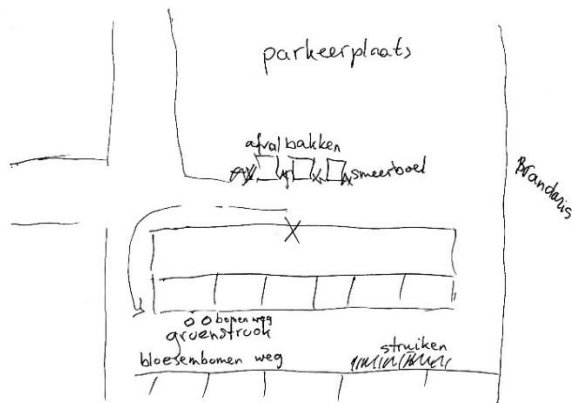
Collectieve ruimten

Kenmerkend voor Poelenburg en Peldersveld zijn de collectieve (groene) ruimtes tussen de eengezinswoningen en tussen de flatgebouwen. Deze collectieve ruimten verschillen in maat, inrichting, gebruik en betekenis.

Groenstroken

Er zijn meer dan honderd kleinere groenstroken in Poelenburg en Peldersveld (zie Conclusiekaart). Welke betekenis hebben deze groenstroken tussen de laagbouwoningen nog? Ze verschillen in maat, in oriëntatie van voor- en achterkanten van woningen, in mate van toe-eigening door bewoners (met plantenborder, moestuin, klike's of trampoline). Paden in de groenstroken zijn ook in gebruik als wandelroute. In Poelenburg zijn zeven verharde oost-west routes tussen de woningen die een

parkachtig karakter hebben. Op steeds meer plekken staan hoge schuttingen tussen de privé-tuinen en het collectieve groen. De groenstroken kunnen een uiteenlopende betekenis hebben, afhankelijk van de ruimtelijke opzet, de samenstelling van de huishoudens en de onderlinge contacten. Als er gezinnen met kleine kinderen wonen is de kans groter dat de groenstroken in gebruik zijn. Op sommige grasveldjes staat een (picknick)bankje, een trampoline of ander kinderspeelgoed, op andere plekken liggen de groenstroken er verlaten bij en zijn achter hoge schuttingen van de privé-tuinen afvalcontainers in het groen geplaatst.

Tekening van een bewoonster van een eengezinswoning grenzend aan een collectieve groenstrook. 'Er stond een rij prachtige bloesembomen, die stonden ook op de Twiskeweg. Ieder voorjaar was dat een feest als dat aan het bloeien was. En het was ook fijn tegen de inkijk. Het was hier vroeger de buurt van de roze bloesem.' (foto uit persoonlijk archief van bewoonster).

Collectieve ruimten waarbij de voordeuren van de eengezinswoningen tegenover elkaar liggen (vijf grasveldjes op een totaal van meer dan 100 groenstroken) lijken beter te functioneren dan de ruimten waarbij voordeuren grenzen aan achtertuinten met schuttingen. De oriëntatie van de woningen is belangrijk. Maar dat betekent niet dat groenstroken met een voorkant-achterkant situatie betekenisloos zijn. Ook hier kunnen kinderen spelen en kunnen burens elkaar ontmoeten. Groenstroken creëren afstand en privacy. Een bewoonster van een grondgebonden woning in Poelenburg vertelt dat ze haar overburen vaak niet ziet vanwege de oriëntatie van de woningen: 'Je kijkt niet naar hun voordeur dus je ziet ze ook minder.' Ze groet wel haar naaste burens en ze kent die redelijk goed. Ook de afstand tussen de huizen en de maat van het collectieve groen is bepalend voor het gebruik en de betekenis die eraan wordt toegekend. Een vrouw die woont aan een bredere groenstrook tussen de woningrijen vertelt dat haar kinderen hier vaak buiten spelen.

Op sommige groenstroken bij de eengezinswoningen laten bewoners met kleine kinderen speelgoed achter, of er staat een trampoline of een picknicktafel. Op grasvelden tussen de woningen zijn zelfs buurtfeestjes met spelletjes en picknicks georganiseerd. In Peldersveld is er in zo'n groenstrook veel gemeenschappelijkheid. Een vrouw geeft aan dat het grasveld leuk is voor de kinderen: 'Ik laat de deur open, dan kunnen ze hier makkelijk spelen. Al mijn burens, jonge gezinnen, hebben kinderen van 0 tot 5 jaar. Ik zet er een badje neer, een voetbaldoel, en een klein plastic glijbaantje. Buurkinderen mogen er gebruik van maken zonder te vragen. We laten het gewoon daar.' Het grasveld dient als speelplek voor kinderen en als ontmoetingsplek voor de ouders. De grasvelden zijn volgens deze bewoners ook in gebruik als speelplek omdat Peldersveld in tegenstelling tot Poelenburg geen speeltuinen heeft. Bewoners van Peldersveld transformeren de grasvelden daarom zelf om tot speelplek voor hun kinderen. Soms lopen ook de ouders naar buiten en kletsen ze met elkaar. Als ze tijd hebben zitten ze er ook met een kop koffie. Ze letten op elkaars kinderen. Er staat ook een kleine picknickbank. Op een grasveld tussen twee rijtjes huizen die met hun voordeur grenzen aan dit grasveld is de picknickbank weggehaald, vanwege overlast van hangjongeren: 'Het is helaas jammer dat de picknickbanken door de jongelui weg zijn. Ze gingen erop staan en echt provoceren. Ik kon er wel wat van zeggen, als je rustig praat met die jongens. Maar de meeste stemmen gelden en de

meeste buren zeiden dat de bankjes weg moesten. Dat is jammer... Op deze manier haal je wel een plek weg om samen te komen'. Er werden veel activiteiten georganiseerd rondom het bankje: 'We hebben veel spelletjes gedaan. Het was een soort spelletjestafel... Maar we hebben ook gevolleybald met alle buren hier op het veld, als een soort buurtactiviteit. En als er een WK was, dan ging de tafel naar voren en de TV erop. Overal verlengsnoeren en met z'n allen televisie kijken. Alle buurtkinderen kwamen met snacks, stoelen en krukken. Dat was hartstikke leuk. We hebben toen ook een grote partytent gekocht.'

Voorbeelden van groenstroken met een sociale betekenis

Als er geen kleine kinderen meer wonen nemen de sociale contacten in een hof vaak af en de oriëntatie op de groenstroken wordt minder. Door de gestage vergrijzing en door de diversificatie van woonculturen kan er minder gemeenschappelijkheid ontstaan. 'Vroeger had je altijd contact met de buren, vraag je hoe het is. Er was meer contact en onderlinge hulp', aldus een 74-jarige bewoonster. Er was onderlinge zorg, buren pasten op elkaars kinderen. Je ondersteunde elkaar'. Ze heeft weinig geloof in het gemeenschappelijk onderhoud van deze groenstroken door omwonenden. 'Ik ben bang als ik zie hoeveel mensen hier hun tuin bestraten dat niemand daar interesse in heeft'. De verstening van privétuinen en de komst van hoge schuttingen is vooral oudere bewoners een doorn in het oog. 'Ik word blij van mijn eigen wilde tuin. Er zijn nu mensen die er tegels in gooien. Vind ik verschrikkelijk'. Er zijn nu verschillende woonculturen naast elkaar. Bewoners gaan anders met hun eigen tuin om. Wat de een achteruitgang vindt, vindt een ander praktisch en netjes.

Een groenstrook tussen eengezinswoningen in Poelenburg toont aan hoe het gebruik van groenstroken kan verschillen. De woningen staan hier met de voorkant naar elkaar toe. Kinderen spelen minder buiten en ouders hebben het druk. Een 34-jarige vrouw ervaart hier minder contact met haar buren omdat ze alleen in de weekenden veel thuis is. 'Veel verder dan groeten komt het

niet'. Het beheer van de groenstrook houdt volgens haar niet over. 'Er komt wel eens een grasmaaier, maar daar is ook alles mee gezegd.' Onderhoud van grasvelden en snoeien van bomen laat ook volgens andere bewoners te wensen over.¹¹

Mental maps van bewoners van eengezinswoningen. Links een tekening van een bewoonster van wie de kinderen de groenstrook intensief gebruiken. Rechts een tekening van een bewoonster die alleen haar eigen tuin, de burens en de nabijheid van het park weergeeft.

Grote grasvelden tussen de flats

Een tweede type collectieve buurtdrager in Poelenburg zijn de negen grote grasvelden met speelelementen bij de L-flats. Ze verschillen in inrichting en staat van onderhoud. Uit observaties blijkt dat sommige ruimten met speeltoestellen goed worden gebruikt en dat in andere hoven weinig wordt gespeeld. Respondenten in Poelenburg hebben positieve herinneringen aan het spelen op deze grote grasvelden. Diverse bewoners plakken hartjes op de speelplekken in de hoven. 'Al die speeltuintjes in Poelenburg zijn een plusje van de wijk.' Zomers komen in de grotere binnentuinen van de flats ouders met kinderen uit de omliggende buurten omdat hier meer speeltoestellen en zitelementen zijn en de ruimte groter is. 'Daar zitten mensen op een zomerse dag ook op bankjes en gaan ze eten. Er wordt hier veel buiten geleefd. Ik ben hier 's avonds ook nooit bang, want ik kom 's avonds altijd mensen tegen. Het is een levendige wijk... Leuk dat daar iets gebeurt, dat mensen elkaar ontmoeten daar. Zeker als je geen tuin hebt is dat heel leuk. Dat het veilig en open blijft'. Aangezien er verschillende hoven met speelplekken voor kinderen zijn valt er ook iets te kiezen. 'Je kan je kind snel naar een andere speelplek brengen, als het verveeld is bij de speelplaats voor de deur.'

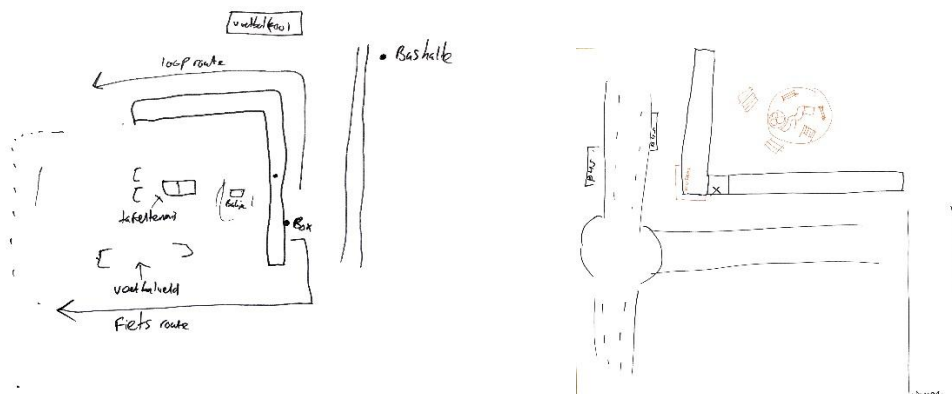

Grasveld met speelelement bij L-flat (foto rechts tijdens de buurtmakersdag/talentevenement)

¹¹ Uit een wandeling met bewoners in Peldersveld blijkt dat bewoners zich niet verantwoordelijk voelen voor de grasvelden, maar dat ook onduidelijk is wie dan wel verantwoordelijk is. Eigenaarschap ontbreekt. Mening over het groen met bomen lopen ook uiteen. Bron: 'Verslag vlaggentocht 30 juni 2023. Een wandeling met burens door Peldersveld' (Rochdale, Gemeente Zaanstad, Heren 5 Architecten).

Twintigers en dertigers die in Poelenburg zijn opgegroeid herinneren zich de speeltuinen waar ze als kind speelden. Deze speeltuinen liepen ze een voor een af. Kritiek hebben ze op het onderhoud. Enkele speeltuinen hadden vroeger mooiere speeltoestellen. Veel respondenten vinden dat ze in hun oude glorie hersteld moeten worden.

Kanttekeningen zijn er geplaatst bij het soms conflicterende of overlast gevende gebruik. Een bewoner van een flat heeft zomers last van de rook van barbecues in de collectieve tuin. Een ander vindt het er zomers te druk omdat er heel veel kinderen uit andere wooncomplexen komen spelen.

Twee tekeningen van bewoners van L-flats. Beiden tekenden de grasvelden met speeltoestellen tussen de flats.

Voorpleinen galerijflats

Een derde type ruimte in deze categorie vormen de voorpleinen van de grote galerijflats in Peldersveld. Bij Pharus heeft het voorplein na een herinrichting meer een ontmoetingsfunctie gekregen. De ruimte voor de Brandaris vinden bewoners veel te stenig. Er is de wens voor meer groen en meer zitplekken waar bewoners elkaar laagdrempelig kunnen ontmoeten. 'Er zijn nu te weinig plekken waar je kan zitten'. Voor de flat staan ook te weinig afvalcontainers: 'Die zijn bijna altijd vol. Slechts twee zijn voor vuil. Voor 380 huishoudens. Dat is veel te weinig. Voorheen was binnen de flat bij de lifthal een grote ruimte waar we ons grofvuil konden deponeren. Van die ruimte is een scootmobiel oplaadpunt gemaakt. Nu ligt al het vuil op straat.'

Publieke plekken

Een belangrijke publieke buurtdrager is het Darwinpark en de kinderboerderij. De kinderboerderij is te beschouwen als een hart van de wijk en trekt een gemêleerd publiek. Er komen ook bezoekers van buiten Poelenburg-Peldersveld op af. Als er marktjes en andere activiteiten zijn ontstaat er menging van de bewoners uit Poelenburg met de rest van de Zaanstreek. De geïnterviewde bewoners noemen ook andere delen van het Darwinpark, maar meer als plek om doorheen te wandelen dan als verblijfsruimte. Het park heeft zowel een sociale betekenis om samen met anderen te zijn als een rustige plek om individueel te ervaren.

Een bewoner zegt dat het leuk zou zijn om picknicktafels in het park te hebben. 'Je hebt wel bankjes maar daar ga je niet snel zitten om iets te eten'. Een 53-jarige vrouw ergert zich juist aan een picknicktafel in het park. 'Er hangen altijd jongeren daar die een bende achterlaten'. Bezoekers mogen ook niet in het park barbecueën. 'Die mogelijkheid zou voor de wijk wel leuk zijn'. Een dertiger: 'Wij Turken houden veel van barbecueën. In Poelenburg mag helaas niet gebarbecued worden. In het Darwinpark mag het ook niet. Soms in het Twiske in het seizoen. Turkse mensen gaan in Amsterdam bij het Noorderpark barbecueën. Daar zijn plekken waar de gemeente het toelaat'.

De betekenis van het Darwinpark als publieke plek is gerelateerd aan zit- en speelelementen en voorzieningen. Zo vinden bewoners het noordelijk deel van het Darwinpark aan de saaie kant. De meeste voorzieningen voor kinderen liggen in het zuidelijk deel van het park. Ook het nieuwe

pierenbadje is daar nu aangelegd. Voor kinderen in Peldersveld is het lastig om in het zuidelijk deel van het park te komen omdat ze niet zelfstandig de drukke Twiskeweg mogen oversteken. Omdat in het noordelijk deel nauwelijks speelplekken zijn wijken ze uit naar de kleine speeltuinen voor de Brandaris en de Pharus.

Winkelcentra

Belangrijke buurt dragers zijn de winkelcentra. Ze hebben (in potentie) een betekenis als publiek domein waar groepen bewoners elkaar tegenkomen. Dit publiek domein karakter wordt versterkt als zo'n plek een mix aan voorzieningen en een prettige verblijfskwaliteit heeft. Bezoekers moeten er ook even kunnen zitten: binnen, op een terras of op een bankje in de openbare ruimte. In Poelenburg en Peldersveld wordt dit publieke domein in de winkelcentra/straten als schraal ervaren. Het ontbreekt aan verblijfswaarde. In Poelenburg zijn de Lobeliusstraat en de Bloemkorf functioneel ingerichte plekken. Er zijn geen bankjes en terrasjes waar men even kan zitten. Een bewoonster van Turkse afkomst die is opgegroeid in Poelenburg zegt zelf dat er weinig plekken in Poelenburg zijn waar familiariteit kan ontstaan. Gekoppeld hieraan is dat het voorzieningenaanbod sterk achteruit is gegaan. 'Dat is misschien een van de grootste problemen van Poelenburg', zegt ook een 56-jarige vrouw. Daarnaast vinden bewoners de omgeving van de Vomar vies en rommelig. Er hangen ook veel jongeren rond. Oudere bewoners herinneren zich het overdekte winkelcentrum Bloemkorf dat een ontmoetingsplek in de wijk was. 'In Bloemkorf kwam je ook iedereen tegen. Wat je mist in Poelenburg is dat je niet meer zo'n ontmoetingsplek hebt. De Poelenburcht ligt daarbuiten en niet iedereen gaat daar heen... Bij de Bloemkorf kwam je elkaar tegen of bij de Albert Heijn in de Lobeliusstraat. Toen ik hier kwam wonen was het er allemaal nog. Alle Oostzaners kwamen hier ook bij de Albert Heijn. Die kwam je ook weer tegen. Het was heel gemengd toen'. Een andere bewoner ging ook vaak naar de Bloemkorf: 'Met de bolderkar gingen we naar de groenteboer en het was ook een fijn ontmoetingscentrum. De winkeliers kenden de kinderen ook allemaal. Er was een kapper, een groenteboer, een cadeauwinkel met tijdschriften en sigaretten, een doe-het-zelf winkel. De Vomar zat er toen al. In het midden was een zitplaatsje. De winkelcentra zijn functioneel geworden'.

Ook de Lobeliusstraat mist aantrekkelijke buitenruimte waar men kan zitten op een terrasje. Een oudere bewoner: 'Er is veel fastfood. Het is sterk gericht op de Turkse markt. Ik houd van een goed Turks brood en Turkse pizza, maar het voelt dat het niet voor mij is. Ik voel me er niet thuis'. 'In de Lobeliusstraat was vroeger van alles wat. Ik kwam daar iedereen tegen. Dat heeft er mede voor gezorgd dat ik hier wilde gaan wonen. Die kleine winkeltjes vond ik leuk', aldus een bewoonster. 'Vroeger had je de Albert Heyn in de Lobeliusstraat. En een bloemenwinkel en een dierenwinkel. Dat mis ik wel. Daar ontmoette je elkaar ook, bij die winkels. Dat is nu alleen nog bij Gibraltar. Iedereen gaat naar Gibraltar of naar de kleine Vomar bij de Bloemkorf, maar die heeft niet altijd alles. De burens gaan allemaal naar Peldersveld'. Een oudere man in Poelenburg doet zijn boodschappen vooral in Peldersveld: 'Voorheen hadden we een prachtig winkelcentrum, daar is een brand geweest. Nu ga ik meestal boodschappen doen in Peldersveld. Daar is nog een bloemenwinkeltje. Er is daar ook nog een geldautomaat. Vomar in Peldersveld is ook groter. Hier in Poelenburg doe ik geen boodschappen. Wat de gemiddelde mensen hier nodig hebben is niet te krijgen. Het aanbod is grotendeels veranderd door de bevolkingssamenstelling'. Hij ervaart net als anderen een gebrek aan een prettig publiek domein in Poelenburg: 'Het zou leuk zijn, zeker als alleenstaande oudere, dat je met mensen in de wijk kan praten. Het hoeven niet per se leeftijdgenoten te zijn, maar wel met wijkgenoten'.

Ook een twintiger vindt de Lobeliusstraat saai. Hij en zijn vrienden vinden dat er meer variatie moet komen. En ook meer cafeetjes. 'Het is een plek waar mensen samen kunnen komen. Wat mist is een plek voor mensen om iets te kunnen doen. Er moet een soort centrum komen waarbij jong en oud samen kunnen komen om een kopje koffie of thee te drinken en een spelletje te spelen of te kletsen. Het buurthuis is geen aantrekkelijke plek om binnen te komen'. 'Iets cozy's en knussers. Iets waarvan je denkt hier kan ik lekker zitten. Ik hoop dat dit hier gaat komen met de bibliotheek.'

Voor alle bewoners – ook die uit Poelenburg – is winkelcentrum Gibraltar in Peldersveld de belangrijkste winkelbestemming. Er zijn twee supermarkten, een Kruidvat, een pakketpunt, een geldautomaat en tabakshop. De Turkse supermarkt Selin, Patisserie Cecin en de Turkse bakker Tulp krijgen hoge waarderingen. Uit de verhalen van de bewoners blijkt dat winkelcentrum Gibraltar meer te bieden heeft dan de beide winkelstraten in Poelenburg. Bewoners vinden het een praktische plek en zijn niet ontevreden over het aanbod in dit winkelcentrum. Men komt tijdens het boodschappen doen vaak bekenden tegen. Op zaterdag staan er een paar kraampjes. Toch heeft ook dit winkelcentrum weinig verblijfskwaliteit. Er zijn nauwelijks bankjes. Geparkeerde auto's domineren.

Winkelcentrum Gibraltar in Peldersveld

Alle respondenten ervaren een gebrek aan goede horeca in de wijk. Uitzonderingen zijn bakkerij Tulp en Cecin in winkelcentrum Gibraltar. Maar daar kan je weer niet zitten. Er is een patisserie in de Lobeliusstraat. Het eethuisje Melis Pide bij de buurttuin wordt nog genoemd, maar dat is meer een snackbar zonder terras. Er is weinig horeca waar je binnen kan zitten en er zijn ook geen terrasjes. Een Turkse vrouw: 'Er is een goede snackbar in de buurt, maar verder niet zo heel veel. Ik heb er ook geen behoefte aan. Als ik zin heb in een borreltje of een keertje lekker wil uit eten, ga ik naar het centrum van Zaandam'. Een dertiger van Turkse afkomst: 'Ik mis een koffietentje. Dat het ook een buurt voor de stijgers blijft'. Een 58-jarige man: 'Er is heel weinig horeca hier. Er zijn hier wel een paar van die eettentjes en bezorgtentjes. Ik kom daar zelf heel weinig. Het is niet uitnodigend.' Een 56-jarige vrouw: 'Dat mis je wel hier. Jammer dat je hier geen koffiebar hebt. Met een terras waar je elkaar ook kan treffen...'. Het Zaanse Hoekje – gelegen op een mooie plek aan het water – is alleen donderdag tot en met zondag open. Deze uitspanning is slechts door een enkeling genoemd.

Een aantal bewoners doet nog boodschappen bij winkelcentrum Vermiljoenweg. Hier liggen diverse grotere winkels bij elkaar (grote Albert Heijn, Zeeman, Action), een bowlingcentrum en wat betreft horeca een pizzeria en een sushi. Een grote parkeerplaats gaat ten koste van de verblijfskwaliteit. Middelbare scholieren en jongeren maken veel gebruik van dit winkelcentrum, vanwege de supermarkten en horeca voorzieningen, waardoor het voor hen ook een ontmoetingsplek is.

Bushaltes

Buurt dragers die in gesprekken regelmatig ter sprake kwamen zijn drie bushaltes (Vlinder en de twee bushaltes langs Poelenburg). Goed busvervoer naar het centrum van Zaandam of naar Amsterdam is voor veel bewoners onmisbaar. Het wachten op de bus is voor sommigen een dagelijks routine. Het samen met anderen wachten op de bus maakt deze haltes tot een tijdelijk publiek domein.

Voorzieningen (sociale infrastructuur)

De sociale infrastructuur speelt een belangrijke rol in het samenleven, als ontmoetingsplek en als plek om in de samenleving mee te doen. Het gaat om publieke gebouwen als wijkcentra, buurtkamers en een bibliotheek. Maar er vallen ook commerciële voorzieningen onder, zoals winkels, kappers, sportscholen, cafés, restaurants en terrassen.

De buurthuizen en buurtkamers in de wijk zijn van groot belang voor de doelgroepen waar ze voor bedoeld zijn. Het zijn ontmoetingsplekken, er worden activiteiten georganiseerd gericht op bepaalde doelgroepen, informatie en hulp verstrekt. Poelenburcht, de Bubbel en Kleurrijk zijn onmisbare buurtdragers. Omdat er veel wantrouwen is bij bewoners richting overheid en corporaties zijn deze laagdrempelige ontmoetingsplekken belangrijk. De Bubbel is een belangrijke ontmoetingsplek voor vrouwen en kinderen uit de directe omgeving, met name de Brandarisflat. Op de vrouwenmiddag komen veel Turkse vrouwen af. Wijkcentrum Poelenburcht is een toegankelijk gebouw met een ruime centrale hal. Bewoners die niet hulpbehoevend zijn en die er geen gebruik van maken constateren echter dat er weinig of geen plekken zijn waar zij zelf nog iets te zoeken hebben. Ze vertellen dat ze bij veel maatschappelijke voorzieningen een beperkte toegankelijkheid ervaren. Ze zeggen bijvoorbeeld dat Poelenburcht een wijkcentrum is dat niet toegankelijk is voor iedereen. Ook de bewoners die er vroeger wel kwamen constateren dat het nu meer een specifieke groep bezoekers trekt: 'Vroeger organiseerden we veel activiteiten, maar het is nu echt dood...Ze trekken hetzelfde handvol mensen. Het is niet echt toegankelijk voor anderen'. Het is volgens hen een plek geworden voor mensen die hulp behoeven. 'Nu is het vooral gericht op meer sociale dienstverlening zoals taallessen en ondersteuning bij financiële administratie. Maar geen leuke activiteiten. Zoals workshops of creatieve dingen. Sportaanbod missen we ook in de wijk. Danslessen en yoga. Is misschien niet voor de doelgroep. Het is op hulp gericht... Meer activiteiten voor jongeren blijft ook een wens'. Respondenten geven ook aan dat er in Poelenburg-Peldersveld weinig plekken zijn voor de wat oudere kinderen en voor jongvolwassenen.

Er zijn ook maatschappelijke voorzieningen verdwenen. Zo wordt het verdwijnen van de bibliotheek aan de Vermiljoenweg beschouwd als een groot verlies voor de wijk. Het komt vaak ter sprake: 'De bieb is een mooi voorbeeld van iets wat in de wijk veel kan betekenen. Als huiswerkplek. Maar ze zitten nu te ver weg' aldus een vrouw die is opgegroeid in Poelenburg.

Ook commerciële voorzieningen als supermarkten, winkels en horeca kunnen functioneren als belangrijke ontmoetingsplekken in de buurt. Wat betreft commercieel aanbod is hiervoor al aan de orde gekomen dat veel bewoners ontevreden zijn vanwege de verschraling van supermarkten en winkels in Poelenburg en horeca in de hele wijk. Commerciële voorzieningen als winkels en horeca spelen een belangrijke rol in de representatie van de groep waartoe men zich rekent. Deze voorzieningen bepalen mede of een wijk een positief identiteitskader vormt om zich thuis te voelen. Dat is voor sommige groepen bewoners in Poelenburg en Peldersveld niet (langer) het geval. Met name in Poelenburg is sprake van een 'parochialisering' van ontmoetingsplekken, dat wil zeggen dat ze bedoeld zijn of lijken voor specifieke (doel)groepen. Dat geldt niet alleen voor buurthuizen, maar ook winkels en horeca hebben soms een 'parochiaal' karakter, gericht op een 'eigen groep'. Het wordt als uitsluitend ervaren als er voor andere groepen te weinig plekken in de wijk zijn waar zij zich wel thuis kunnen voelen, zoals in voorzieningen met een neutraal en inclusief karakter.

Sommige ondernemers weten wel klanten te bedienen uit verschillende groepen. Zo vervult kapper Hakan een verbindende rol. Een oudere Nederlandse man vertelt dat hij zijn haar hier ook laat knippen. 'Ik ga altijd naar kapper Hakan. Al jaren zit hij in Poelenburg, tegenover het winkelcentrum en hij heeft nog een zaak in Peldersveld. Kapper Hakan is eigenlijk het dorps huis van Poelenburg'.

De Sultan Ahmet moskee is een belangrijke buurtdrager voor de Turkse gemeenschap. Uit de gesprekken blijkt dat sommige bezoekers er dagelijks komen. Op vrijdagen trekt het ook bezoekers van buiten de wijk. Voor de een is het een belangrijke plek voor gebed, ontmoeting (er is ook een restaurant) en hulp. Anderen uit de Turkse gemeenschap komen er minder vaak. Een aantal Turkse vrouwen komt er alleen als er iemand is overleden en op feestdagen. Maar niet voor gebed. Een

vrouw volgt lezingen op woensdagen. Een Turkse vrouw: 'Ik ben gelovig, maar ik ga niet naar de moskee. Ik ben er een aantal keer geweest, maar het is geen fijne plek om te zijn. Als vrouw zijnde voelt het als een clubhuis voor mannen en ik voel me daar niet prettig.' In de grote moskee bidden mannen en vrouwen apart. De preek is in het Turks. Voor sommige bewoners is dat een reden om uit te wijken naar een andere moskee. Uit de gesprekken blijkt dat de oudere Nederlanders bewoners vroeger af en toe kwamen naar de moskee, voor culturele uitwisselingen, Iftar maaltijden of om naar het winkeltje of de kapper te gaan. Dat doen ze nu niet meer. Een Nederlandse vrouw heeft nog een tijdlang de facebook pagina van de moskee gevolgd: 'Dat was in het Turks. Zeiden ze: gebruik maar google translate. Ik vind dat geen houding. Je sluit jezelf toch echt op in je eigen bubbel.' Ze kwam vroeger wel eens in het winkeltje bij de moskee, op zondag en soms ook 's avonds. 'Mijn kinderen zijn er zelfs naar de kapper geweest. Er was toen veel meer openheid.'

Er zijn nog twee andere religieuze gebouwen in Poelenburg. De islamitische vereniging Al Himmah aan de Smitsven heeft een website in het Nederlands. De preek is zowel in het Arabisch als in het Nederlands. 'Op deze manier wordt er meer aanspraak gemaakt op jongeren', zegt een twintiger die zich hier meer thuis voelt. En een groot deel van zijn vriendenkring gaat hier ook naartoe. Er is ook nog een Alavitische vereniging net buiten de wijk en in de Vijfhoek is een Marokkaanse moskee. Kerk Jeruzalem is een evangelische kerk. Daar komen vooral Surinaamse bezoekers.

Sportvoorzieningen behoren ook tot de buurt dragers. Sporten gebeurt nu vaker in individueel verband dan in de verenigingsverband. Een aantal respondenten bezoekt sportscholen, waaronder Sportclub Leef in Peldersveld en de Basic-Fit. Een belangrijke plek voor jongeren is Choku gym. Ten westen van de Weer is een nieuwe sporthal. Opmerkelijk is het verhaal van een twintiger die met zijn vrienden regelmatig voor zaalvoetbal naar een sporthal in Amsterdam uitwijkt. De sporthal in Poelenburg vindt hij onhandig om te reserveren en blijkt duurder dan de sporthallen in Amsterdam. Bewoners vinden het handig dat er vlakbij een zwembad is. De sloop en verplaatsing van het zwembad naar sportpark Hoornseveld betekent opnieuw dat een belangrijke voorziening verdwijnt en veel verder van Poelenburg komt te liggen.

Poelenburg Beach, het tijdelijke stadsstrand voor en door bewoners, vonden veel respondenten niet aantrekkelijk. Het was amateuristisch van opzet, rommelig en niet publiek genoeg. 'Ik had het gevoel dat je in een kliekje kwam dat daar altijd zat. Het was niet gastvrij. Het was er ook nooit druk'.

Basisscholen

Een aparte categorie buurt dragers vormen de basisscholen met schoolpleinen, als ontmoetingsplek voor kinderen en hun ouders. Er zijn maar liefst acht basisscholen in Poelenburg-Peldersveld (OBS De Spiegel, Tamarinde, De Windroos, Christelijke Basisschool Kleurenpracht, Islamitische basisschool De Horizon, Paus Joannes, De Gouw en De Vrije School). De middelbare scholen liggen even buiten de buurt, maar wel op fietsafstand (VMBO Zuiderzee, Pascalcollege, Zaanlands lyceum). Ik beperk me hier tot de basisscholen. Een grote kwaliteit van het wonen in Poelenburg en Peldersveld is een divers aanbod aan scholen op loop- en fietsafstand. De scholen hebben voor buurtbewoners een grote betekenis. Het zijn ontmoetingsplekken voor kinderen en hun ouders. Toch blijkt uit de gesprekken dat veel ouders worstelen met het probleem van segregatie op scholen. Sommige ouders brengen hun kinderen naar gemengde scholen in andere buurten zoals de Burgemeestersbuurt of in Oostzaan. Zo brengt een vrouw van Turkse afkomst haar dochter naar een school in de Burgemeestersbuurt: 'Knelpunt is het gemis van goede scholen in de buurt. Het heeft ook te maken met de sociale samenstelling. Toen wij op zoek waren naar een basisschool, hebben we heel erg gekeken naar basisscholen die sociaal divers zijn qua culturele achtergrond en opleidingsniveau van ouders. Een goede mix van de samenleving... Je gaat als ouder ook kijken naar de scores van de school en de lesmethode... We wilden niet een klas met kinderen met veel VVE (Vroeg- en Voorschoolse Educatie)-indicaties. Bewust gekozen voor een school buiten de buurt omdat daar meer menging is en de kinderen wat meer uitgedaagd worden.' Ook een Syrische vrouw wil vanwege de taalontwikkeling van

haar kinderen het liefst een gemengde school. Ze heeft gekeken naar de vrije school waar veel Nederlandse kinderen op zitten, maar deze school had helaas geen plek voor haar kinderen.

Oudere bewoners memoreren dat ze gemengde scholen en klassen voor hun kinderen fijn vonden. Er waren vroeger meer gemengde scholen in Poelenburg dan nu. Dat er op de Paus Joannesschool veel Turkse kinderen zaten vond een bewoonster waardevol: 'Ik vond het fijn dat mijn kinderen daar op school hebben gezeten omdat ze zoveel andere culturen leren kennen. De burens hadden hun kinderen in Oostzaan op een witte school. Ik wilde dat niet, want dan zouden we ze elke dag moeten brengen en halen vanwege de drukke weg en alle vriendjes en clubjes zouden dan ook allemaal in Oostzaan zijn'. Ook een 58-jarige vrouw had veel sociale verbindingen via de gemengde school van haar kinderen. 'Ik had het gevoel toen qua sfeer dat er veel meer wil was om dingen met z'n allen te doen en dat het wat minder besloten gemeenschapjes waren'.

Routes in en langs de wijk

In Poelenburg-Peldersveld liggen paden langs de wijk, door het park en door de woonbuurten. Opvallend veel respondenten maken ommetjes. De opzet van de wijk maakt het ook mogelijk om kortere ommetjes kriskras door Poelenburg te maken en langere routes langs de randen van de wijk en door het Darwinpark. Wandelclubjes starten vanaf de kinderboerderij. Een 56-jarige vrouw: 'Je kan hier fijn wandelen en rondjes maken. Je kan de brug over. Je hebt hier veel groen.' Ook veel Turkse bewoners maken lange wandelingen. Ze vertellen dat dit onderdeel is van de Turkse cultuur. Een vrouw van Turkse afkomst: 'Wandelen is een groot onderdeel van de Turkse cultuur. Wij wandelden altijd heel vaak. Ook 's avonds na het eten. Ook met mijn ouders. Ik wandel ook heel vaak. Mijn moeder zat ook een tijdje in een wandelclub. In deze wijk zijn veel wandelwegen waar geen fietsers of auto's komen. Ook in en rondom het Darwinpark. Hier vind ik het qua wandelen altijd wel fijn.' Een andere bewoonster vertelt dat ze met vier Turkse vriendinnen veel wandelt in het Darwinpark. Elke avond wandelen ze een groot rondje of in de ochtend als de kinderen op school zitten. Dat doen ze vijf keer per week. Hun route loopt via Poelenburg en terug langs de Weer. Daar doen ze een uur over. Een Turkse man wandelt bijna elke dag van Albert Heyn in de Kleurenbuurt naar de Albert Heyn bij het ziekenhuis. 'We wandelen veel, we houden niet van fietsen'. Voor een vrouw die actief is als vrijwilliger in de moskee betekent het ook dat ze veel bekenden tegenkomt van de moskee of vrijwilligerswerk: 'Soms zeg ik tegen mijn man laten we maar in Amsterdam wandelen anders moeten we hier steeds weer stoppen omdat ik weer iemand tegen kom'.

Sportieve bewoners zeggen dat de wijk zich goed leent voor hardlooppandjes rondom de wijk.

Eventueel kan een kortere route gekozen worden, met de Twiskeweg als kortere weg.

Het schelpenpad langs Poelenburg is een belangrijke wandelroute naar de moskee. Het is een mooi wandelpad volgens iemand, maar het zou wel opgeknapt kunnen worden. 'Als er ooit wat gedaan zou moeten worden zouden ze het wandelpad iets meer langs het water kunnen laten lopen.' Aan de westzijde van Poelenburg is De Weer de belangrijkste route richting het centrum van Zaandam. Dit is ook een belangrijke fietsroute naar de middelbare scholen.

Kleinere wandelpaden door het groen in Poelenburg worden gebruikt voor zowel ommetjes als om op een bestemming te komen. Deze slingerpaadjes ontbreken in Peldersveld. In Peldersveld liggen een aantal grote parkeerterreinen in het midden van bouwblokken. In Poelenburg kan meer kriskras door de buurt worden gewandeld: 'Gezellig wandelen want er spelen ook kinderen en er zitten mensen. Heel open opzet. Wel meer schuttingen dan twintig jaar geleden', aldus een bewoonster. Een vrouw gebruikt de tussenpaadjes tussen de woningrijtjes om haar kinderen naar school te brengen of om een speeltuin in de binnenhof van een flat te bereiken. Het is volgens haar veilig om met kinderen te lopen. Wat ze leuk vindt is de mogelijkheid om ommetjes te maken. Ze loopt ook via de tussenpaadjes naar een vriendin. Er wordt in Poelenburg veel gewandeld naar de basisscholen en winkelcentra, naar speelplekken en naar familie en vrienden. Uit observaties blijkt dat de verharde oost-west paden veel worden gebruikt. Belangrijke bestemmingen voor bewoners liggen aan de

westzijde van Poelenburg (o.a. scholen, sportvoorzieningen) en langs de straat Poelenburg aan de oostzijde.

Een belangrijke route in Poelenburg is de wandel- en fietsverbinding tussen de twee winkelcentra Bloemkorf en Lobeliusstraat. Op de brede stoep wandelen veel bewoners. Maar ze vinden het ook een saaie route. Het is een lange stoep met weinig groen en schuttingen aan één zijde. 'Een beetje plantenbakken zou helpen. Het kan opgefleurd worden over de hele lengte'. Een twintiger: 'Het is niet aantrekkelijk. Wat mijn beeld eigenlijk is als ik daar kom, is dat het een grijze vlek is in Poelenburg'. Ook een andere twintiger komt er niet graag omdat het 'gewoon zo'n monotone straat is. Ik denk dat dit fietsstraatje eigenlijk wat aantrekkelijk moet gaan zijn want dit is de hoofdverbinding in Poelenburg'.

De wandel- en fietsroute tussen de twee winkelcentra Bloemkorf en Lobeliusstraat in Poelenburg. Op verschillende plekken zijn opvallende slingerhekken geplaatst om fietsers op het trottoir te weren.

Kaarten buurtdragers

De gesprekken met bewoners leverden in totaal 25 individuele plattegronden op.

Op basis van deze individuele kaarten zijn zes verzamelkaarten (kaart 5-10) en een conclusiekaart met buurtdragers (kaart 11) gemaakt die op de volgende pagina's zijn weergegeven.

Kaart 5: Auto- en busroutes

Met de auto is er een beperkt aantal routes om de wijk uit te gaan, richting de snelwegen en andere delen van Zaandam en Oostzaan. De Twiskeweg is een belangrijke route voor auto's dwars door de wijk. De bus is genoemd als goede verbinding naar Amsterdam. Belangrijke bushaltes zijn de Vlinder en de twee haltes langs de straat Poelenburg.

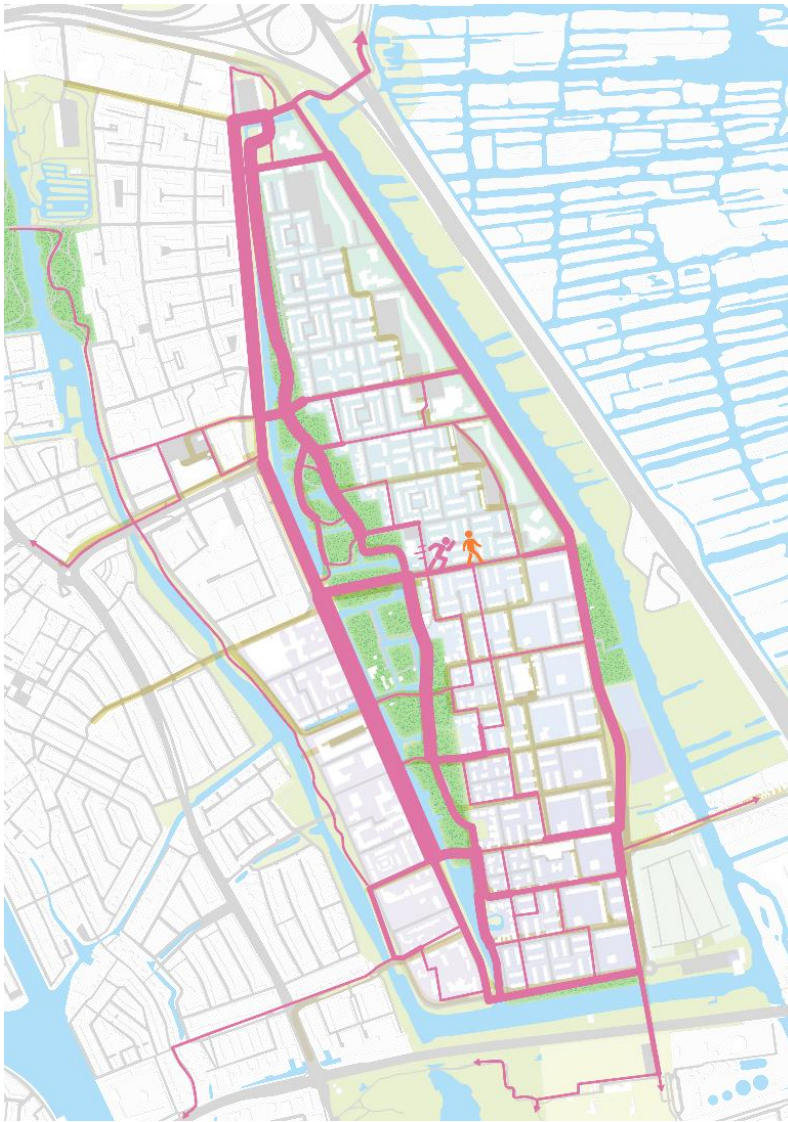
Kaart 6: Fietsroutes

De belangrijkste route voor fietsers richting het centrum van Zaandam is het fietspad langs de Weer. Die bereikt men vanuit Poelenburg via dwarsroutes in het Darwinpark. De noord-zuid route door Poelenburg en Peldersveld verloopt kriskras door diverse straten. De straat Poelenburg vormt eveneens een noord-zuid verbindingroute. Vaak genoemd is de fietsroute richting Oostzaan (voor voorzieningen en Twiske).

Kaart 7: Wandelroutes functioneel

Belangrijke noord-zuid wandelroutes lopen via het Darwinpark en de Weer. Dwarsroutes in het park vormen schakels tussen deze routes (belangrijk voor de scholen). De wandelroute langs Poelenburg is eveneens een noord-zuidroute. Daarnaast is er een fijnmazig netwerk van wandelroutes via straten en groenstroken. Dit wandelnetwerk is in Poelenburg fijnmaziger van opzet dan in Peldersveld.

Kaart 8: Wandelroutes recreatief

Veel bewoners wandelen ook recreatief in de wijk. Het belangrijkste wandelrondje is de noord-zuidroute in het Darwinpark en terug langs de Weer. Voor sommigen maakt ook Poelenburg deel uit van dit wandelnetwerk. Er worden ook hard gelopen rondom de wijk. Kortere routes zijn mogelijk door een van de dwarsverbindingen (zoals Twiskeweg) te kiezen. Hardlooproutes zijn uit te breiden richting Twiske.

Kaart 9: Bestemmingen

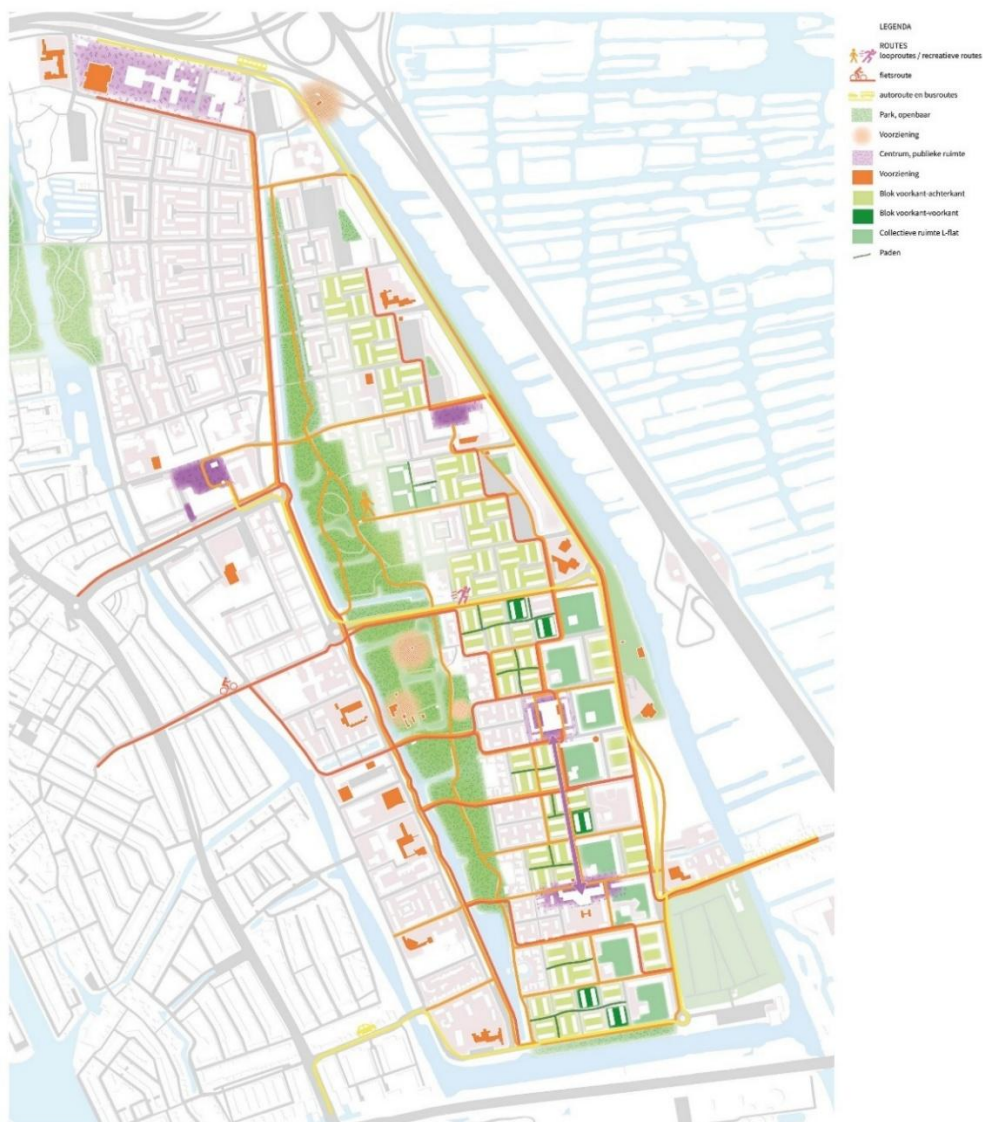
Het vaakst genoemd zijn de winkelcentra (Gibraltar in Peldersveld, Bloemkorf in Poelenburg en Vermiljoenweg), het Darwinpark en de kinderboerderij. Andere belangrijke bestemmingen zijn de ontmoetingsplekken (o.a. speeltuinen) en maatschappelijke voorzieningen als basisscholen, buurthuizen en moskee. Ook de bushaltes zijn voor bewoners belangrijke knooppunten in het dagelijks leven.

Kaart 10: Hartjes en minnetjes

Bewoners hebben de meeste waardering voor het Darwinpark met kinderboerderij en het winkelcentrum Gibraltar. Positief is men ook over de groene hoven (met speelelementen) van de L-flats en maatschappelijke voorzieningen. Een negatieve (of ambivalente) waardering is er voor de winkelstrips Lobeliusstraat en Bloemkorf. Ook vaak negatief benoemd is het zwerfvuil en afval op straat in beide wijken.

Buurtdragers Poelenburg-Peldersveld

Kaart 11: Conclusiekaart buurtdragers

Deze kaart toont de volgende plekken en voorzieningen: de publieke ruimte (winkelcentra met supermarkten en winkels, Darwinpark met kinderboerderij, de verbindingroute tussen beide winkelcentra in Poelenburg), collectieve ruimten (groene hoven met speelplekken en de vele groenstroken met wandelpaden), commerciële en maatschappelijke voorzieningen, routes in en langs de wijk. Op verschillende plekken en alle schaalniveaus doen zich opgaven voor rond buurtdragers: van de groenstroken met voor- en achterkantsituaties tot de zwakke verblijfskwaliteit van winkelpleinen/straten.

Waardering voor de wijk en ergernissen

De geïnterviewde bewoners hebben positieve elementen benoemd rond buurtdraggers in Poelenburg en Peldersveld die gerelateerd zijn aan de opzet van de wijk. Met name het groen en in het bijzonder het Darwinpark met de kinderboerderij worden gewaardeerd. De grasvelden en groenstroken worden ook gewaardeerd, maar functioneren niet overal en voor iedereen als sociale buurtdraggers. Het stelsel van paden biedt mogelijkheden om er doorheen en omheen te wandelen. Positief vindt men de nabijheid van dagelijkse voorzieningen (supermarkten en winkels, basisscholen, speelplekken, haltes openbaar vervoer). Het is een praktische wijk. Ook voor mensen met een kleine beurs biedt de wijk diverse mogelijkheden om rond te komen. Er zijn betaalbare supermarkten en verschillende maatschappelijke voorzieningen.

Gunstig is ook de ligging van de wijk ten opzichte van het centrum van Zaandam en werk en recreatieve plekken in de omgeving. De nabijheid van Twiske is een grote kwaliteit. Amsterdam is goed bereikbaar. De wijk is een uitvalsbasis voor voorzieningen in de omgeving. Bewoners gaan naar winkels, restaurants en andere vrijetijdsvoorzieningen in het centrum van Zaandam. Er is bij verschillende groepen een sterke oriëntatie op Amsterdam voor werk, onderwijs en vrije tijd. Ook is men positief over de busverbindingen naar station Zaandam, Amsterdam Centraal en Sloterdijk.

Naast positieve aspecten van het wonen in Poelenburg-Peldersveld benoemen bewoners ook negatieve aspecten die betrekking hebben op buurtdraggers. Een aantal zaken is in dit verslag al beschreven, zoals de verdwenen voorzieningen, de matige kwaliteit van het voorzieningenaanbod, de slechte verblijfskwaliteit van de winkelpleinen/straten en de staat van onderhoud van entrees van flats. Sommige ergernissen vond men moeilijk te lokaliseren omdat het zich verspreid voordoet. Ergernissen rond vervuiling, veiligheid en parkeren zetten de publieke ruimte ook onder druk. Zo storen alle bewoners zich aan het vele zwerfvuil en afval op straat. Het afvalprobleem bestaat al heel lang. Er is kritiek op het pasjessysteem van de ondergrondse afvalcontainers. Dat blijkt niet goed te werken. Het vuil op straat wijt men ook aan het gedrag van bewoners. Er wordt vuilnis naast afvalbakken gedropt. Voor de vuilnisbakken is een pasje nodig waar niet iedereen over beschikt. Vaak genoemd is de parkeerdruk, met name in Poelenburg. Er zijn huishoudens met 2 of zelfs 3 auto's. Er staan veel bedrijfsauto's. Bewoners geven aan na vijf uur 's middags (laat staan in de avonden) niet meer te kunnen parkeren in de buurt van hun woning. Bewoners vinden dat er meer parkeerplaatsen moeten komen. Op de vraag of betaald parkeren een oplossing kan zijn antwoordt iemand dat 'rond betaald parkeren de bewoners van Poelenburg heel boos zullen worden'. Veiligheid is ook een belangrijk issue, met name voor ouderen en vrouwen. Door de vele gesloten plinten van de flats hebben straten en collectieve ruimten geen sociaal veilig karakter. Er zijn klachten over jongeren die rondhangen op straat en bij entrees van flats. Bewoners proberen plekken waar groepjes jongeren en mannen rondhangen te vermijden. Zo vinden ze sommige bruggetjes in de Darwinpark richting de Weer in de avonden sociaal onveilig. Ook de verlichting in sommige straten zoals bij de Twiskeweg kan beter. Meer blauw op straat wensen sommige bewoners.

Zichtbare verbeteringen

In de gesprekken met bewoners zijn ook concrete en zichtbare verbeteringen in de wijk ter sprake gekomen. Men waardeert de kleine verbeteringen en interventies van de afgelopen jaren in de openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen. Genoemd zijn onder andere de herinrichting van de straat Poelenburg, de komst van nieuwe sporttoestellen in het Darwinpark, de opgeknapt speeltuin bij Pharos. De Bubbel is een belangrijke ontmoetingsplek voor bewoners uit de Brandaris. Verder zijn genoemd het Inloophuis, de overdekte Cruyffcourt waar goed gebruik van wordt gemaakt. 'Bewoner aan Zet', de jaarlijkse oproep aan bewoners om met initiatieven te komen, heeft onder andere geresulteerd in de plaatsing van containertuintjes. Verwachtingsvol zijn bewoners over het nieuwe natuurmuseum met een horecagelegenheid.

Bewoners van de Brandaris zeggen ook dat ze het toewijzingsbeleid van nieuwe bewoners in deze flat beginnen te merken. Een dertiger vindt de bewoning van deze flat de afgelopen jaren verbeterd. Hij

vertelt dat er meer jonge starters zijn komen wonen die meedoen in de maatschappij, 'Mensen met werk en die normaal functioneren in de samenleving, die gedag zeggen'. Dat neemt niet weg dat de grootschalige opzet van deze flat vooral 's avonds nog altijd gevoelens van anonimiteit en onveiligheid kan oproepen. Zo vertelt een bewoonster van de Brandaris dat ze 's avonds bang is als ze van haar werk thuis komt en alleen naar de lift loopt.

Sommigen zijn ook nog niet overtuigd van de positieve effecten. Ze vinden dat er nog te weinig met bewoners wordt gesproken. Een bewoonster die wil verhuizen uit haar koopwoning zegt dat ze niet zal gaan missen dat er weer een plan is voor de wijk. 'En de negatieve toon waarmee over deze wijk gesproken wordt'. Een jonge vrouw is hoopvol en vindt dat met het Pact Poelenburg geprobeerd is meer laagdrempelig aanwezig te zijn in de wijk.

Darwinparkfestival (2024)

Conclusies

De sociale dimensie van terloops of alledaagse erfgoed in Poelenburg-Peldersveld is gelaagd en dynamisch. Het gebruik en de waardering voor de fysiekruimtelijke elementen zijn context gebonden (het verschilt namelijk per plek) en verandert door de tijd heen. Gebruik en waardering van de omgeving hangen ook af van de leefwereld van diverse groepen bewoners. Er zijn elementen die een gemeenschappelijke betekenis hebben, zoals publieke ruimten en publieke voorzieningen als winkelcentra. Buurtdragers kunnen ook een min of meer groepspecifiek karakter hebben.

Uit de gesprekken met bewoners blijkt dat de groene ruimtelijke opzet van Poelenburg-Peldersveld nog steeds gewaardeerd wordt. Dat geldt zowel voor het Darwinpark als het groen tussen de flats en de eengezinswoningen. De wijk is ook opgezet als een sociaal gemengde wijk met appartementen en eengezinswoningen en geïnterviewde bewoners zeggen waarde toe te kennen aan sociale menging – in sociale klasse en culturele achtergronden. Alleen geeft men ook aan dat het uit evenwicht is geraakt. Veel bewoners zijn ambivalent over het wonen in Poelenburg-Peldersveld. Het kan er fijn en groen wonen zijn, maar men is ook negatief over afval op straat, de parkeerdruk, de overlast, de onevenwichtige bevolkingssamenstelling, de slechte reputatie en het winkelaanbod. Men is voorstander van differentiatie van het woningaanbod. Maar een gemengde wijk heeft naast nieuwe woningen ook publieke plekken en voorzieningen nodig. Het is belangrijk dat er naast groepspecifieke voorzieningen, ook voorzieningen en plekken zijn waar iedereen zich thuis kan voelen. Alle geïnterviewde bewoners geven aan dat ze behoefte hebben aan meer familiariteit met de andere groepen bewoners en dat vraagt om prettige plekken en voorzieningen die dit ook mogelijk maken. Deze constatering sluit aan bij het pleidooi in de Visie Fijn Wonen voor plekken voor ontmoeting op alle schaalniveaus in de wijk, van portiek en woonpad tot park en winkelcentrum. Ontmoeten is

echter niet vanzelfsprekend in een sociaal-cultureel en sociaal-economisch gemengde wijk waar groepen bewoners langs elkaar heen leven. Er zijn lichte en zware ontmoetingen, binnen de eigen groep ('bonding') en tussen groepen bewoners ('bridging'). Het leven van bewoners speelt zich ook af op verschillende schaalniveaus: van het eigen woonblok, de buurt en de wijk tot heel Zaandam. Het ontmoeten moet daarom per buurtdrager preciezer als opgave in beeld worden gebracht. Van meer eigenaarschap van groenstroken tot het bevorderen van publieke familiariteit in winkelcentra en de parken. Meer aandacht is vooral nodig voor het publieke domein waar de werelden van de verschillende groepen elkaar raken en overlappen. In een gemengde wijk als Poelenburg-Peldersveld is het belangrijk om zowel in te zetten op hechtere contacten (via onderwijs, sport, maatschappelijke voorzieningen en welzijnswerk) als op lossere, lichte en terloopse contacten in het publieke domein.

Aanbevelingen: een visie op het publieke leven

Een visie op het publieke leven in Poelenburg-Peldersveld is noodzakelijk en hoe dat met fysieke investeringen kan worden versterkt. De wijk moet versterkt worden vanuit een visie op het publieke samenleven. Door te investeren in openbare ruimten en voorzieningen als publiek domein kan de publieke familiariteit, het onderlinge vertrouwen tussen bewoners verbeterd worden. Dit vraagt om een variatie aan vanzelfsprekende ontmoetingsplekken¹². In plaats van alleen in te zetten op probleem-georiënteerde ingrepen gericht op veiligheid en beheersing, moet juist veel meer aandacht zijn voor het versterken van het publieke karakter van uiteenlopende plekken en het potentieel dat deze wijk te bieden heeft.

De openbare ruimte moet aan een minimumkwaliteit voldoen: schoon en veilig. Maar er is meer nodig. De verblijfskwaliteit van de winkelgebieden is nu minimaal. Winkelcentrum Gibraltar wordt gedomineerd door parkeerplekken. Dit vraagt om een herinrichting van de openbare ruimte. In de winkelcentra van Peldersveld en Poelenburg missen bewoners goede horeca en een terras. Tussen de Lobeliusstraat en de Bloemkorf liggen kansen voor het versterken van de openbare ruimte. Het Darwinpark kan meer verblijfskwaliteit krijgen. Waarom niet op één plek in het park barbecueën mogelijk maken? Door wandelroutes aantrekkelijker te maken kan de wijk ook een meer 'beweegvriendelijke wijk' worden. De wijk leent zich goed voor het maken van ommetjes. Ook de west- en ooststrand van de wijk (de straat Poelenburg en De Weer) kunnen als publiek domein versterkt worden. Met Poelenburg als straat waar zowel gewoond als gewerkt wordt (door bijvoorbeeld garages om te zetten naar een werk- en woonfunctie).

Er is behoefte aan gemeenschappelijke activiteiten en nieuwe rituelen in de wijk waar verschillende groepen bewoners elkaar treffen en waar ze ook trots aan kunnen ontlenen. Dat kan een buurtfeest in het Darwinpark zijn zoals Koningsdag dat was (of nu het Darwinparkfestival), maar dat kan ook een weekmarkt zijn bij winkelcentrum Gibraltar.

Nodig is een sociale infrastructuur die op meerdere groepen is gericht. De vernieuwing van de basisscholen met schoolpleinen en het nieuwe Huis van de Wijk met bibliotheek bieden hiervoor veel kansen.

Op complexniveau begint het bij goed onderhouden entrees als ontmoetingsplek waar bewoners elkaar dagelijks tegenkomen. De groene collectieve ruimten tussen en voor de flats en tussen de eengezinswoningen kunnen een (nieuwe) betekenis krijgen in het versterken van gemeenschappen. Het onderzoek naar buurtmakers toont aan hoe ruimten bij appartementencomplexen door omwonenden opnieuw kunnen worden toegeëigend en van betekenis voorzien. Bewoners geven weer nieuwe betekenis aan deze openbare ruimten die bewoners ook weer met elkaar kan verbinden. Daarin spelen buurtmakers en gemeenschapskracht een cruciale rol. Een andere opgave zijn de groenstroken tussen de eengezinswoningen. Elke groenstrook heeft een ander karakter,

¹² Rond de verbetering van publieke ruimten zijn al voorstellen gedaan in de 'Concept Ruimtelijke Strategie Visie Wonen Poelenburg-Peldersveld' (3 juni 2021) en in 'We zien je in de buurten van Zaandam Oost. Uitwerking Visie Fijn Wonen' (concept 6 maart 24).

ruimtelijk en sociaal. Dit vraagt om een aanpak waarbij samen met omwonenden verkend wordt hoe het eigenaarschap versterkt zou kunnen worden.

Vernieuwing van de wijk is volgens bewoners nodig, met name als het gaat om nieuwbouw en het terugbrengen van een betere sociale balans in de wijk. Volgens de geïnterviewde bewoners kan uit worden gegaan van bestaande ruimtelijke kwaliteiten. Kleine ingrepen kunnen soms al veel verbeteren. Er is wel een spanning tussen de verdichtingsopgave en de waardering van het groen. Als het aan de bewoners ligt dienen de grote collectieve hoven met speeltuinen behouden en verbeterd te worden. Wees daarom voorzichtig met het groen is het advies van bewoners.

Het is belangrijk dat alle groepen bewoners zich in Poelenburg-Peldersveld thuis kunnen blijven voelen. Dat het een wijk is waar je prettig oud kunt worden. En dat het ook een wijk is voor sociaal-economische stijgers met binding met de buurt. Dit vraagt om meer dan alleen nieuwe woningen in een duurder segment, maar ook om voorzieningen en een publiek domein waarin men prettig met elkaar kan samenleven.